Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

...гдэнэймнай 1921 оной ...бриин 21-нэй гарана | № 149 (14260) | 1976 оной июниин 25, пятница | Сэн 2 мүнгэн

Минии табан жэл — минии арга боломжо

ДҮРШЭЛ, ШАДАБАРИДАА НАЙДАБАШЬЕ...

...жар гэшэ малшадай жар-...ай үе даа. Һүрэг малаа бэл-...ри байнал гэжэ туутаад, бү-... үдэртөө гэртээ һэрюундэ ...на хэбтэхэдэш, салин хүл-...ншье тарал хэбээрээ тоолог-... байха гээд, нинтын адууһа ... харууһалжа үзөөгүй аарима... ...арханграр сэсэрхэлдэдэг. Нигэжэ бодомжолдог хүнүүд ... эндүүрнэ, манай ажалые ...оошье мэдэхэгүй, мэдэхые... оролдоногүй гэжэ хэлэхэ ...аб. Зунай зулгы дулаан сагаа ... ерэхые малшад нэрээ... хүлеэжэ ядаги байдаг. Тиин... гэртээ һэрюундэ хорожо ...хала бэшэ, харин даажа аба... малаа нажарай бэлшээрин ...ондо һайнаар манажа, хүсэд ...алуулха, шэгнүүрыень ехээр ...хые оролдодог гээшэ. Зун, ...арай үедэ һайса хүшэлһэн ... үбэлдөөшье тарганаар ондо ...ог, һү, мяханшье элбэгжэдэг ...ам.

... совхозойнгоо һүрэг үхэрнүү-... үшинэн харууһалнаб. Тиимэ-... мал бэлшээхэ, илангаяа зу-... бэлшээриин үедэ шэгнүү-... нэмэхэ талаар нилээд ...эк аабзаб. Олон жэлдэ ...ахадаа нимэ байнгүй ар-...

...нөө үбгэнтэйгөө хамта 50 ... даажа абаад, гараһан тугал-...ень хүхүүлжэ тэжээнэбди. ... бүлэг үнеэ тугаллуулаад, ...н түлыень хүхүүлжэ томо ...о гээшэ бэлэн хэрэг бэшэ. ...һэн үбэлжэлгын үедэ мал... шэмэтэ тэжээлээр дуталдажа, ...д бэрхэтэй байдалда орог-...һэн. Хэды нимэ хүшэршье ..., арга хургаа бэдэржэ, үнеэ, ...нуудаа гарза гайда оруулан... ...огоон дээрэнь гаргаабди. ...ондо зун, холын хадалиг ...ээридэ зуһахада, бидэ яһа-...йн дүн түйлаа һэмди. Үнеэн...ее түл абахын хажуутаар, ...нуудайнгаа тус бүриян шэг-...е сүүдхын 1500 граммаар нэмэгээбди. Тиихэдэ тугалаа хүхүүлһэн үнеэднай һайнаар хүшэлжэ, шэгнүүрээ хоногой 1150 граммаар нэмээгээ.

Энэ амжалта ягаад түйлагдааб гэхэдэ, нэгэдэхеэр, бидэ малдаа, тугалнуудтаа зунай тэн болотор талха таряанай зүйл бүйлүүлжэ нэмэлтэ тэжээл болгон эдюулэгшэ һэмди. Шэмэтэ ногоонон үедэ иимэ тэжээлээр хооллуулагдахадаа үнеэ, тугалнууд түргэн таргалжа захалаа бэлэй. Хоёрдохёор, бэлшээриие ашаг үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхын түлөө ехэтэ оролдогдоо юм бэзэ.

Бэлшээримнай хадалиг газарта оршодог, ногооиншье яһала һайнаар, үндэрөөршье ургадаг гээшэ. Тиин малайнгаа холуур ябалгүй, ногоондоо бэлшээжэ, түргэн таргалхын тула бии байгаа бэлшээриеэ хүбаарилжа, нэлгэжэ малаа манадаг байгаабди. Тугалнуудайнгаа эхэеэ хүхэжэ тобиржодогшье һааяа эртэ үглөөгүүр һүрэгтэй ниилүүлжэ һүүдэнь садхаагаад лэ дахяад амяарлан илгажа бэлшээхэш. Үдэрынь, аалма халуунда үнеэдэй амархаяа ерэхэдэ баһал тугалнуудаа ниилүүлээд, хүхүүлдэг һэмди. Харин үдэшэндөө мүн лэ эхынгээ һүндэ садаад амяарлагдаха. Нигэжэ үдэртэ гурба дахин эхынгээ дэлэн хүхэһэн тугалнууд ойро тойронхи ногоо элбэгтэй бэлшээридэ манагдана. Тиихэдэ үнеэднай тугалаа хүхүүлһээр холуур бэлшээридэ абаашагдажа манагдана.

Зунай аалма халуунда үнеэд, тугалнуудаа хадын горхоной шүдэ ташама уһаар дуран соонь ундалуулнабди. Холо, ойрыншье бэлшээриин алишье хубида шарьян урдадаг горхон элбэг. Тиимэһээ уһаар дуталдаха бэрхэшээл үгы.

Бэлшээри хубаарилан нэлгэжэ хэрэглэхэ арга юун бэ гэжэ танилсарилбал нимэ юм. Бидэ бэлшээриеэ ногоонойнь ургасые харгада абан, хэдэн хуби болгонобди. Тиигээд лэ үглөөгүүр тугалаа хүхүүлһэн үнеэдээ майла, ташалангай ногоондо бэлшээгээд, үдэрэй аалма халуунай бууходa ойн соорхойгоор, горхоной эрьеэр бэлшээгдэнэ. Үнар нимэһээ, халуунда ундарханан мал горхоной шүдэ ташама хүйтэн уһаар ундалхадаа досоо һоо һэрюусэжэ, бэлшэжэл байдаг. Удаань үдэртөө 2—2,5 часай туршада амарһанай һүүлээр баһал уһалаад, үнеэхил ойн соорхондоо, горхонойнгоо эрьеэр манагдана. Харин үдэшэлэн, наранай орохын тэндэ малаа һэбшээ һалхитай майла, ташаланда гаргажа бэлшээнэбди. Үдэшэнһээ үглөөгүүр болотор, бүхэли һүниин утада майлын бэлшээридэ малаа бэлшэхэдэ һэрюун һэбшээтэй, сагагана боргооһоншье хомор, зохид байдаг.

Тиихэдэ тугалнууд эртэ үглөөнһөө ехэ халуунай болотор ногоо элбэгтэй бэлшээридэ ябаад, 3—4 часай туршада һарабша доро амарна. Һүүлээрнь үдэшын гараахы болотор дахалад бэлшээгээд, хорёодо хаажа хонуулнабди. Нигэжэ манахадамнай үнеэд, тугалнууд һайнаар ногоондоо садажа, түргэн хүшэлжэ гэжэ хэлэлтэй.

Мүнөө гүүртэмнай 44 тугал абтанхай, үшөө арбаад үнеэн тугаллахаар хараалагдана. Бидэ абтаһан тугалнуудаа үнеэдтэй һайнаар бэлшээжэ, шэгнүүрыень дээшэлүүлхын тула зүһөөндөө гараһын урда тээ ехэ зорилго хараалаа һэмди. Тобшолоо хэлэбэл, үнеэдэй тус бүриин шэгнүүрые сүүдхын 1200 граммаар, харин тугалнуудай шэгнүүрые хоногой 1400—1550 граммаа бага бэшээр нэмэхэ социалис уялга абаабди.

Арбадахи табан жэл ...риин ашаг үрэ дээшэлүүлхэ, шанар һайжаруулхаар тодорхойлжо... лопон гээшэ. Тиин гурал дарга...гаа XXV съездын шиидх...рнуудые сүм бэелүүлхын тула бидэ зунай бэлшээриин үедэ малаа һайса таргалуулжа, ооходиг миха улам элбэгжүүлхэ болонобди.

Хараалһан түсэбөө, абаһан уялгаа сүм дүүргэхын тула гансашье өөрыгөө дүршэл шадабарида найданги һууха бэшэ, бии байгаа арга боломжоёо дүүрэнээр хэрэглэхэ хэрэгтэй гэшэ. Тээд юрын малшанда тиимэ туһатай арга боломжо бии гээшэ гү? Бии хэбэртэй. Энэ зундаа һүрэг малаа урда жэлнүүдтэл адли бэлшээхын хажуугаар, тугалнуудай харууһанда онсо анхарал хандуулагдаха. Мүнөө нёдондоонхидол адли малда нэмэлтэ тэжээл үгэнэгүй. Тиимэһээ үнеэ, тугалнуудай шэгнүүр гансал бэлшээриһээ нэмэхэнь бэрхэтэй болоод байна ха юм.

Урда жэлнүүдтэ тугалнуудаа эхэнүүдтэйнь ниилүүлхэдэ садабол барахаяа болиторнь хүхүүлдэг һэмди. Нигэжэ хүхүүлхэ дэмпай садаһан тугалнуудай бэшэхэ дүрэгүйшэг байдаг байгаа бэд даа. Харин мүнөө зунһаа эхилжэ тугалтай үнеэн бүхэнөө абаһаар бага зэргэ һаагаад, нүүлээрнь туталыень ниилүүлжэ хүхүүлхэмнай. Нигэжэ һаалһанай удаа хүхүүлхэдэ тугал заабол садахаар һүсэ эдихэ, мүн саашадаа үнеэд улам һүтэй болохо байна гээшэ.

Үдэртэ гурбан удаа һаажа тугалуулпан һүсэ гашалгажа ..., һүүлээрнь бусалгажа бозо болгоод, уһантай холижо шэмэргүүлхэбди. Удаань энэ синдэмэ тугалнуудтаа ехээр бэлдэбэ наа, үнеэдтэй уһанай ороидо үүлгахаар хараалнабди. Бозоор хэдэһэн сии дэм эдиһэн тугалнууд заабол таргалха һэтэй.

Саашань хэлэхэдэ, энэ халын бэлшээридэ туһажа байһан малшад булта хоорондоо мүрысэхэ байнабди. Гадна бэлшээриин үедэ малай эдихэ дабһан, үбшэлһэн малда түрүүшын туһаламжа үзүүлхэ ветеринарна аптечко, ... малшадай зуһалан бүхэндэ асарагдахаа. Мүн тугалнуудай наранай шангэ элшэһээ, хура бороонһоо хороохо һарабши һайнаар барингдажа түхеэрэгдэнхэй.

Зундаа иланга тугалнуудаа батагана, боргооһондо идэгдүүлжэ ехээр ядахагүйн тула уняа табинабди. Тиихэдэ шалаһаа һэршэлэн, тугал бухал... сами, сэнжэ, ... түрхигдэнэ.

Холын бэлшээридэ гараһан совхозоймнай гүүрнүүд хоорондоо дутахагүй зуһадаг. Тиимэһээ хэгэ-хоёр ветеринарна фельдшерэй хүдэлхэдэ тааралжатай болонхой.

Һүүлэй үдэрнүүдтэ бага зэргэ хура бороо орожо, ногоо гарасаа эрид һайжараа. Тиин бидэ малшад зунай бэлшээриин үедэ малаа һайса таргалуулжа, гаргаша багатай мяха ехээр элбэгжүүлхын тула бии байгаа арга боломжонуудаа хэрэглэхын түлөө бүхы хүсэеэ элсүүлхэмнай.

Д. САНЖИЕВА
Түнхэнэй аймагай Туранай совхозой мал адуулагша

КПСС-эй ОБЛАСТНОЙ КОМИТЕДТЭ

Ороной хүдөө ажахын механизаторнуудта КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй эльгээһэн бэшэгтэй зохилдуулан, тэжээл бэлэдхэлгэ болон ургаса хуряалгада бүхы талаһаань һайнаар бэлдэхэ, тэдэниие эмхитэйгээр үнгэргэхэ талаар партийна организацинуудай бэелүүлхэ зорилгонууд тухай

Ороной хүдөө ажахын механизаторнуудай бэшэг соо, мүн КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй харюугай бэшэг соо табигдаһан асуудалнууд хадаа политическэ ба болото байдалай айхабтар ехэ удха шанартай гэжэ КПСС-эй обкомой бюро тоолоно.

Алтайн тарлашадай дүй дүршэлые хэрэглэн, газар таряалангай бүхы хүдэлмэринүүдые эрхим шанартайгаар хэхэ, поли бүхэндэ Шанарай тэмдэг олгохо талаар республикын колхоз болон совхозуудта ехэ хүдэлмэри хэгдэжэ байна. Энэ жэлдэ хабарай тарилгын хүдэлмэринүүд агротехническэ һайн хэмжээндэ үнгэргэгдөө. Тиигэжэ баян ургаса абаха үндэһэ һуури табигдаа гээшэ. Гэхэ зуура ургасын түлөө тэмсэл хадаа байгаалиин үлэрилэн хүндэ хүшэр байдалда үнгэржэ байна. Энэ ушар таряалан уһалхын, ургасын хойноһоо тон нарижаар харууһалхын тула нэмэлтэ хэмжээнүүдые абахыень уялгална. Энээнтэй хамта хаа хаанагүй ургаса хуряалгада бүхы талаарнь һайнаар бэлдэхэ, үбһэ ба таряа хуряалгын бүхы техника заһабарилгые түргэн дүүргэхэ хэрэг хангаха шухала.

Оронойл солото механизаторнуудта эльгээһэн бэшэг дотороо «... машина бүхэнэй һайнаар заһагдан шалгагдажа, полидо гараад, хоёр халаанда ашаглагдахын, мини байхагүйн тула бүхы юумэ хэхэ хэрэгтэй. Тэдэ машинанууд дээрэ хүдэлдэг механизаторнууд ажалай габьяатай үндэр жэшээ харуулха болоно» гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежнев тамдаглаа.

КПСС-эй обкомой бюро тогтооно габал:

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневтэ оронойл суута механизаторнуудай — КПСС-эй XXV съездын делегадуудай эльгээһэн нээмэл бэшэгые, хүдөө ажахын механизаторнуудта бэшэһэн нүхэр Л. И. Брежневэй харюуе хүдөө ажахын бүхы ажалшадай дунда үргэнөөр зүбшэн хэлсэлгэ эмхидхэхыень КПСС-эй райкомуудые, колхоз болон совхозуудай партийна эхин организацинуудые уялгалха. Зүбшэн хэлсэлгын дүнгөөр ажахы бүхэндэ ургаса хуряалгада бэлэдхэлые түргэдхэхэ, тэдэниие эмхитэйгээр үнгэргэхэ тодорхой хэмжээ абаха.

Таригдаһан ургасын хойноһоо хаа хаанагүй һайнаар харууһалха, нэмэлтэ үтэгжүүлгэ оруулха, буртаг ноогооень усадхаха, уһалагдадаг бүхы газарые дахин уһалха болон ургаса дээшэлүүлгэдэ туһалха бусад хүдэлмэринүүдые хэхэ хэрэг хангахыень КПСС-эй райкомуудые, аймгүйсэдкомуудые, Хүдөө ажахын болон Мелиорациин ба уһанай ажахын министерствэнүүдые, хүдөө ажахын трестнүүдые, колхоз болон совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдые уялгалха.

Техникэ һайнаар ашаглахын, түрүү технологи үргэнөөр хэрэглэхын, хүдэлмэриин шанар бүхы дээрэнь һайжаруулхын тула ерэхээ байһан тэжээл бэлэдхэлгын, ургаса хуряалгын үедэ хэрэгтэйгдэхэ техникые һайнаар бэлдэхэ бүхы хэмжээнүүдые абахыень:

— мастер-заһабарилагшадай звенонуудаар машинануудые техническэ талаар таһалтаряагүйгөөр хангаха хэрэг эмхидхэхыень, андалдан һэлгэхэ узел болон агрегадуудай, заһабариин материалнууд болон инструментнүүдэй гүйсэд хүрэмөөр запас байгуулхыень КПСС-эй райкомуудые, аймгүйсэдкомуудые, Хүдөө ажахын министерствые, «Сельхозтехникын» республиканскэ нэгэдэлые, колхоз болон совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдые уялгалха.

Ургаса хуряалгада, тэжээл бэлэдхэлгэдэ хабаадажа байһан хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдые культурно-ажаһуудалай, худалдаа наймаанай ба медицинскэ талаар хангалтые эмхидхэхыень культурын, элүүрые хамгаалгын, худалдаа наймаанай, ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын министерствэнүүдые, кинофикациин управлениие уялгалха.

Тэжээл бэлэдхэлгые, ургаса хуряалгые эмхитэйгээр үнгэргэхэ тодорхой хэмжээнүүдые аймагай механизаторнуудай слёт дээрэ байгша оной июлиин 10 болотор зүбшэн хэлсэлгэ үнгэргэхыень, ажалай үндэр бүтээсэ туйлахын, машинануудай техническэ арга боломжые гүйсэд хэрэглэхын түлөө механизаторнуудай дунда социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлхыень КПСС-эй райкомуудые уялгалха.

Хуряалгын техникын заһабариин, тэжээл бэлэдхэлгэдэ, ургаса хуряалгада бэлэдхэлэй ябасые, арбадахи табан жэлэй түрүүшын жэлдэ газар таряалангай продукцинуудые абалга дээшэлүүлхэ талаар абаһан социалис уялганууд бригада, звено болон отрядуудай хэр дүүргэжэ байһые сагүргэлжэ хэблэлдэ толилжо, радио болон телевиденеэр дамжуулжа байхыень республиканска болон аймагуудай газетэнүүдэй редакцинуудые, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй телевидениин ба радио-дамжуулгын талаар комитедые уялгалха.

Үдын 397-дохи барилга-хабсаралгын поездын участогто арбадахи табан жэлэй түрүүшүүл ...орно. Тэдэнэй тоодо штукатур-маляр Валенти...ых, 5-дахи разрядтай хүдэлмэришэд Даниил Юрий Кадацев гэгшэд оролсоно. Тэдэнэрэй ...нар ходоодоо һайн байдаг.

ДЭЭРЭ: коммунис ажалай ударник Даниил Ковалёв.

С. БУДАЕВАЙ фото.

ХЯАГТЫН АЙМАГТА

ЭМХИТЭЙГЭЭР ЭХИЛБЭ

Хонидой нооһо хайшалха пунктаяа эргээнһээ түгэс бэлдэһэн Хяагтын совхоз «сагаан алта» хуряалгаяа аймаг дотороо эмхитэйгээр эхилбэ. Дурсагдагша ажахы шэнэ табан жэлэй түрүүшын жэлдэ бүхы 26 мянган хонинойнгоо нооһо богони болзорто, ажалай 13 үдэрэй туршада хайшалжа сүм дүүргээд, гүрэндэ 990 центнер һайн шанартай нооһо тушааха зорилготой.

Түрүүшын үдэр 45 электромашинкатай Хираанай пунктын хайшашад 1200 хониной нооһо хайшалан абаба. Дүршэлтэй бэрхэ хайшашан, совхозой түрүү механизатор Юрий Ермаков түрүүшын үдэртэ 70 хониной нооһо хайшалжа шалгарба. Эндэ «сагаан алта» хуряалгада жэл бүри хабаадалсажа, шадабаритай болоһон, мүнөө хайшашанаар ажаллажа байһан механизатор, алба хаагшад, һурагшад олон юм. Тиимэһээ саашадаа үдэрэйнгөө даабари үлүүлэн дүүргэгшэд захаһаа олошорхонь дамжаггүй.

Нооһо хайшалалгын эхилхэһээ урид үнгэргэгдэһэн хайшашадай суглаан дээрэ мүрысөөнэй гурим зүбшэн хэлсэгдэжэ, дээшэлүүлэгдэһэн социалис уялга абтаһан юм. Тиин мүнөө энэ пунктын хайшашадай хэйһэн ажалай дүн үдэр бүри согсологдожо, тусхай самбарта бэшэгдэнэ.

Мүнөө Хяагтын совхозой Хираанай пунктын хайшашад һайн шанартай нооһо ехээр абажа, гүрэндэ тушаахын түлөө мүрысөөгөө улам үргэдхэжэ байна.

Манай корр.

ЭДЭБХИТЭДЭЙ СУГЛААН

Хяагтын аймагай колхоз, совхозуудай ажалшад КПСС-эй XXV съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ зорилготоигоор арбадахи табан жэлдэ газар таряалангай ба мал ажалай продукци ехээр абажа бэлэдхэхэ социалис уялга абанхаи юм. Байгша ондо хүдөө ажахын продукци абаха ба бэлэдхэхэ талаар горитой түсэб хараалагдаһан байна. Тиин энэ зорилгоёо сүм бэелүүлхын тула ажахынууд адууһа малай ашаг шэмэ дээшэлүүлжэ, һү, мяха элбэг ехээр абахын түлөө нэн түрүүлэн малай тэжээлэй бата бэхи бааза байгуулха түсэбтэй.

Эдэ бүхы асуудалнуудаа хэр шиидхэжэ байһан тухай Хяагтын аймагай Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ Н. И. Осеев хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй эдэбхи... суглаан дээрэ хэһэн элидхэл соогоо тэмдэглэбэ. Удаань «Родина» колхозой түрүүлэгшэ Н. Р. Агафонов, Алтайн совхозой директор Д. Д. Банзаров, Хяагтын совхозой директор А. А. Игумнов болон бусад ажахы доторой ябуулагдажа байһан хүдэлмэри тухайгаа дуулгаа.

Эдэбхитэдэй энэ суглаан дээрэ КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр А. У. Модогоев дэлгэрэнгы үгэ хэлээ.

Манай корр.

СОЦИАЛИС МҮРЫСӨӨНДЭ ИЛАГШАДА

«Үйлэдбэриин ашаг үрэ дээшэлүүлхын ба хүдэлмэриин шанар һайжаруулхын түлөө, арадай ажахын 1976 оной түсэбые амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө» КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй ба ВЛКСМ-эй ЦК-гай тогтоолоор «1976 оной социалис мүрысөөндэ илагша» гэһэн ниитэсоюзна нэгэ янзын тэмдэг бии болгогдоо.

ВЦСПС-эй Президиум тэмдэгэй түхэл янза ба тэрээн тухай дүримые 1976 оной июниин 11-дэ баталһан байна. Үйлэдбэриин ашаг үрэ ба хүдэлмэриин шанар һайжаруулхын түлөө, арадай ажахын 1976 оной түсэбые амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө социалис мүрысөөндэ ажалаи эрхим гүйсэдхэлнүүдые туйлаһан түрүү хүдэлмэришэд, колхознигууд, предприятинуудай, нэгэдэлнүүдэй, барилгануудай, совхозууд болон колхозуудай инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд, алба хаагшад, эрдэм-шэнжэлгын, проектно-конструкторско ба бусад эмхинүүдэй хүдэлмэрилэгшэд «1976 оной социалис мүрысөөндэ илагша» гэһэн тэмдэгээр шагнагдаха юм.

Жэлэй, тэрэшэлэн жэлэй турша соохи хүдэлмэриин үрэ дүнгүүдээр — жэлэйнгээ даабари ба социалис уялгануудые болзорһоо урид дүүргэһэнэй түлөө предприятиин, нэгэдэлэй, барилгын, совхозой ба колхозой, организациин, эмхи зургаанай захиргаанай ба профсоюзай комитедэй хамтын шиидхэбэреэр министерствын (албан зургаанай) ба профсоюзай ЦК-гай үмэнэһөө «1976 оной социалис мүрысөөндэ илагша» гэһэн тэмдэгээр шагнагдаха.

«1976 оной социалис мүрысөөндэ илагша» гэһэн тэмдэг тогтоогдомол түхэл янзын үнэмшэлгэтэй хамта баярай оршон байдалда ажалшадай суглаанууд дээрэ барюулагдаха. Шагнагдагшын ажалай дэбтэртэ тусхай тэмдэглэл хэгдэхэ.

«1976 оной социалис мүрысөөндэ илагша» гэһэн тэмдэгые үбсүүнэйнгээ баруун талада ордепуудай удаа зүүхэ.

...ЕСПУБЛИКЫН АЙМАГУУДТА ПААР, ...НЭ ГАЗАР ХАХАЛАЛГЫН ЯБАСА ТУХАЙ

...э июниин 15-най ...эй дүүргэлтэ ...оцентээр)

	[illegible]	[illegible]
	90	—
	48	—
	36	—
	69	—
	88	18
	67	49
	35	—
	49	—
	69	52
	63	—
	69	—
	145	—
	60	17
	67	—
	65	9
	78	69
	63	12

...р. шэнэ газар... ...дундаршагүй ...гүүритэй бали... ...гэжэ дүрэл... ...харлашад тон... ...дэг гээшэ. Тиин... ...эй жэлнүүдтэ ...овхозууд сэбэр паар бэлдэхэ, шэнэ газар хахалжа ашаглаха хэрэгтэ тон ехэ анхарал хандуулдаг болоо.

Буряадай статуправлениин үгэһэн тоо мэдээнүүдые согсолон харахада мүнөө республика дотороо 33 887 гектар сэбэр паар бэлдэгдэжэ, 1298 гектар шэнэ газар хахалагдаба. Паар хахалха талаар Баргажанай, Зэдэ райн, Хурамхаанай, Мухар Шэбэрэй, Прибайкалиин аймагууд бусадһаа шалгарна. Эдэ аймагуудта мүнөө не... дондоной энэ үеыихидэ оро... хедоо ехэ паар хахалагдажа бэлдэгдөө. Тиихэдэ Шэтэ най, Бодоной Алтаин, Оерой, Үдын, Тайлгын, Хамниин, Прибайкалиин совхозууд паар хахалха хүдэлмэреэ агротехническэ эгээл һайн хаһа сагта үнгэргэжэ, сүм дүүргэбэ. Тиин гэбэ Охин-Булагай, «Сибирь», Хёлгын, Мөөрөөшын, Дүтэлүүрэй совхозуудта энэ харюусалгата ажалынь эмхигүйгөөр ябуулагдаһанда энэнь хараалагдаһан даабаринь оройдоол 11—20 процент бэелүүлэгдээд байна. Үүнтэй хамта паар хахалха түсэбөө мүнөө хүрэтэр ха хадлаагүй, мүн хахадһаа һаял үнгэргэжэ байһан ажахынууд аймаг бүхэндэ нилээд олон юм.

Энэ юун дээрэһээб гэбэл, гээгдэлдэ ороһон ажахынууд тарилгынгаа хүдэлмэри ябуулха үедөө паар хахалжа бэлдэхэ хэрэгтэ гол анхаралаа хандуулаагүй, бүхы ажалаа тарилгаараа хизаарлаад һанаагаа амаршоо. Хоёрдохёор, эртын урьамалнуудай тарилгын дүүрэхэдэ сэбэр паар бэлдэхэ хүдэлмэридэ тусхай агрегадуудые саг соонь эмхидхэжэ, хойноһоонь шанга хиналта табяагүй. Энээнһээ боложо паар хахалалгада хүдэлһэн механизаторнуудынь ажалдаа харюусалгагүйгөөр хандажа, ёһын тэдыдэ үнгэргөө гээшэ. Хэрбээ сэбэр паар бэлдэлгээ һайн бэлэдхэлтэйгээр үгтэжэ, гол шухалада тоолоожо, эмхитэйгээр ябуулһан байбал, энэ харюусалгата ажалаа үни хада дүүргээд байха бэлэй.

Саашань, шэнэ газар хахалалга тушаа хэлэхэ болоо һаа, үнгэрһэн энэ хугасаа соо республика догоор бахархамаар ажал хэгдээгүй байна. Мүнөө болотор диилэнхи аймагууд нэгэшье гектаа шэнэ газар хахалаагүй. Имагтал Аргатын, Георгиевскиин, Хүрбын, СССР-эй 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ совхозууд гус бэреэ 100 — 200 гектартэ шэнэ газар хахалжа үрдиһэн байна.

Байгша оной хабарай тарилга сагай уларилай таарамжагүй байһанһаа уламжалан нилээд унжагаираа гээшэ. Теэд паар, шэнэ газар хахалха түсэбэй дүүргэгдээгүй ушар шалтагые энээндэ тохожо огто болохогүй.

Агротехническэ хаһа болзорһоо хожомдогдожо хахалагдаһан паар дээрэ тарилга хэхэдэ хэзээдэшье бага ургасын абтадаг байһаниинь мэдээжэ.

Саашань тэмдэглэхэдэ, ажахынуудай тракторно таряан ажалай бригада бүхэн бэлдэгдэһэн сэбэр паараа бог буртаг ногоондо даруулхагүйн тула тэндээ культиваци, лущени хэжэ усадхаха болоно. Тиигээд зунэй эсэстэ, намарай эхеэр бэлдэһэн паараа хоёрдохёо хахалжэ, газарай хүрэтэр сэбэр байлгахые оролдохо һэтэй. Энэ талаар аймагуудай партийна, советскэ, хүдөө ажахын органууд, агрономууд нарин хиналта табиха зэргэтэй.

СОВЕТ-ИОРДАН ХӨӨРЭЛДӨӨНҮҮД ДҮҮРЭБЭ

Совет-иордан хөөрэлдөөнүүд Кремль дотор июниин 23-да дүүрэә.

Совет талаһаа — КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорный, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр Л. А. Громыко, ГКЭС-эй түрүүлэгшэ С. А. Скачков; Иорданиин талаһаа — Иорданиин король Хусейн Бен Талал, Премьер-Министр, гадаадын хэрэгүүдэй министр ба оборонын министр Зейд Ар-Рифаи болон бусад хөөрэлдөөнүүдые хэбэ.

Совет-иордан хоёр талын харилсаа саашадань хүгжөөлгын асуудалнуудые, тэрэшэлэн хоёр талые һонирхуулдаг уласхоорондын шухала асуудалнуудые зүбшэн хэлсэжэ дүүргэбэ.

Хөөрэлдөөнүүд хани ёһоной, бүтэмжэтэй оршон байдалда үнгэрөө.

Иорданиин король тэрэл үдэр Верховно Соведэй Президиумэй ба СССР-эй правительствын хүндэлэлдэ сайлалга эмхидхээ.

Сайлалгада совет талаһаа Н. В. Подгорный, А. А. Громыко болон бусад тушаалтад байба.

Король Хусейн, Н. В. Подгорный хани ёһоор духаряа үргэжэ, үгэнүүдые хэлээ.

• • •

Иорданиин король ба королева Алия гэгшэд үглөөгүүр В. И. Ленинэй Мавзолейдэ ошожо, венок табяа.

Тэрэшэлэн Кремлиин ханын дэргэдэ Танигдаагүй солдадай хүүр дээрэ венок табиба.

(ТАСС).

Оронтоймнай танилсана

Финляндиин Республикын Президент Урхо Калева Кекконен Москвада хөөрэлдөөнүүдые хэжэ дүүргэһэнэй һүүлээр, июниин 23-да Советскэ Союзай хойто ба зүүн районуудтай танилсахын тула мордоо.

Финляндиин ба Советскэ Союзай гүрэнэй тугуудай хиидхэгдэһэн Шереметьевскэ аэродром дээрэһээ У. К. Кекконениие СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорный, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгин болон бусад тушаалтад үдэшэбэ.

(ТАСС).

МАЛАЙ ТЭЖЭЭЛ — мүнөөдэрэй гол асуудал

БЭРХЭШЭЭЛһЭЭ ГАРАХА АРГА БИИ

Арбадахи табан жэлдэ хүдөө ажахын продуктнуудые, илангаяа һү, мяха ехээр абажа, гүрэндэ тушаахын тула нинтынгээ адууһа малай үүлтэр һайжаруулжа, улам олошоруулхын хажуугаар үбһэ тэжээлээр хүсэд хангажа, ашаг шэмыень эрид дээшэлүүлхэ эрилтэ табигдана. Тиимэһээ манай аймагай ажахынууд гол баялиг болохо газарайнгаа үрэжэл пэйжаруулха, орооһо таряанай, тэжээлэй ургамалнуудай болон үбһэ ногооной ургаса дээшэлүүлхэ хэмжээнүүдые хараалжа байна.

Һүүлэй жэлнүүдтэ ажахынууд аймагайнгаа партийна организациин хүтэлбэри доро газарай ашаг шэмэ дээшэлүүлхэ талаар зарим тэды хүдэлмэри ябуулжа, яһала баясамаар дүн туйлаа. Жэшээлбэл, Худанай, Загаһатын, Чисаанын совхозууд үнгэрһэн хэдэн жэлэй туршада шэнэ газар ехээр ашаглажа, сабшалан, таряалангаа үргэдхэһэнэй ашаар малай тэжээл урдынхиһаа горнтойхоноор бэлэдхэжэ абадаг болоо. Тиигэжэ тус ажахынууд адууһа малайнгаа ашаг шэмые нилээд дээшэлүүлхэ, гүрэндэ һү, мяха тушааха һара, квартал бүхэнэйнгөө түсэб саг болзортонь сүм дүүргэжэ амжана. Мүн тугал, хурьган олоор абтадаг болоо.

Аймагай түрүү хонишод А. Шамсутдиновагай, Л. Дамшаевагай, Н-Д. Дондоковой ба партиин XXV съездын делегат Ц. Цыденовагай дзаһаг отарануудта олон хурьган абтажа, гарзагүй ногоон дээрэ гаргагдаба. Тиихэдэ аймаг дотор бүхыдөө 46.905 хурьган абтажа, хонишодой 22 бригада эхэ хонин бүриһөө хурьга түлжүүлжэ, горитой илалта туйлаа. Гадна үбэлжэлгын үедэ үнеэн бүриһөө ехэ һү һааһан һаалишад, шахамалнуудай тус бүриин шэгнүүрые сүүдхын 1000 грамм шахуу нэмээһэн дүршэлтэй үхэршэд аймагай ажахы бүхэндэ олошоржо байна.

Гэбэшье үнгэрһэн үбэлжэлгын үедэ олохон ажахынуудай, илангаяа Хэжэнгын «Первомайский» совхозуудта адууһа мал үбһэ тэжээлээр дуталдажа, тулюурханаар ондо орoo, олон хонин, үхэр гарзалаа. Шэмэтэ тэжээлэй дутамаг дээрэһээ аймаг дотор һү һаали нёдондонойхиһоо нилээд доошолбо. Энэ ямар ушарһааб гэбэл, нэн түрүүлэн үбэлжэлгын үедэ, мүн хабартаа хүсэд хүрэхөөр тэжээлэй бэлэдхэгдээгүйһөө болоо. Малшад, хонишодой ажалай эмхидхэлэй һула байһанһаа уламжалаа. Бии байһан тэжээлнай шанаржуулагдажа, ашаг үрэ ехэтэйгээр гамтайгаар гаргашалагдаагүй. Тиигэжэ үбэлэй хүйтэндэ, хабарай һалхита хагсуу сагта адууһа малнай ехээр туража, олоор гарзалаа бшуу.

Саашадаа энэ дутагдалаа усадхажа, адууһа малаингаа ашаг шэмэ дээшэлүүлхын тула арбадахи табан жэлэй түрүүшын жэлдэ аймагай ажахынууд бүхыдөө 317.200 центнер үбһэ, 11800 центнер ногооной витаминтай гурил бэлэдхэжэ, 31950 тонно силос, 5300 тонно сенаж дараха ба 3000 гектарта олон жэлэй ногоо тарижа, 340 мянган центнер хүрэтэр ургаса хуряаха зорилго хараалба. Тодорхойлон хэлэбэл, байгша ондо адууһа малнай үбһэ тэжээлээр 82 процент хангагдаха гэхэ гү, али мал бүхэндэ тэжээлэй 10 центнер единицэ хүртэхэ болоно.

Дээрэ дурсагдаһан түсэб, зорилгонуудай сүм бэелүүлэгдэхэдэ, малай ашаг шэмэ хараа байса дээшэлжэ, һү, мяха абажа, гүрэндэ тушааха даабаримнай жэншэдгүй дүүргэгдэхэ жэшээтэй.

Ерэхэ үбэлжэлгэдэ малай тэжээл бардам хүрэхөөр бэлэдхэжэ абахын тула аймагай ажахынууд хабартаа сабшалан дээрэ 28848 тонно наг шэбхэ зөөжэ тарааһан, 217 гектарай дошо дэгнүүл отолжо, 533 гектарта үтэг хэһэн ба 1864 тонно минеральна утэгжүүлгэ оруулһан байна. Мүн 4000 гаран гектар сабшалан шулуу шохойһоо сэбэрлэгдэжэ, 28 мянга гаран һургааг бэлдэгдэжэ, ехэхэн сабшалан, һайжаруулагдаһан, бэлшээри хорёологдоо Тэрэшэлэн уһалагдадаг сабшаламнай хоер-гурба дахин ундалуулагдаба. Ажахы бүхэндэ булуур станцинууд мүнөө хүрэтэрөө хүдэлгэгдэжэ, сабшалан, тэжээлэй ургамалнуудай тарилга уһалагдана.

Сабшалангай ургаса дээшэлүүлхэһээ гадна, тэжээлэй ургамал саашадаа бүри ехээр тариха түсэбтэйбди. Мүнөө бүхы бэлэдхэгдэдэг тэжээлэй 62 процентнь тарилгын газарһаа нөөсэлэгдэдэг юм. Гэбэшье энэмнай ажахынуудай эрилтые гүйсэд ханганагүй. Тиимэһээ 1980 ондо тэжээлэй ургамалнуудай тарилга 14 мянган гектарта үргэдхэгдэжэ, шэмэтэ тэжээл бэлэдхэлгэ 1,5 дахин дээшэлхээр хараалагдана.

Хабартаа ажахынуудай механизаторнууд сагай ударилай таарамжагүй байбашье тарилгынгаа хүдэлмэри саг болзортонь хэжэ үрдөө. Мүнөө хаа хаанагүй эртын оробһото ургамалнуудай үнжэгэн дэльбэнүүд жэгдэ булта йжа захалба. Тиин баян ургаса хуряахаар бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ оролсоһон таряашаднай эдэ үдэрнүүдтэ ургасаяа харууһалха хүдэлмэреэ үргэнөөр ябуулжа, бог буртаг үбһыень усадхахын тула гербицид сасана. Мүн совхозуудай кукурузашад, куузику ургуулагшад, хартаабхашад тарилгаяа борнойлжо тухагүй. Богонёор хэлэхэдэ, нжахынуудта ургаса харууһалха, бог буртаг үбһыень, хорото хорхой шумуулнуудыень усадхаха харюусалгата хүдэлмэри урдынхиһаа эмхитэйгээр ябуулагдажа захалаа.

Һүүлэй үдэрнүүдтэ бэлшээриин ногоон хараа байса һайжаржа, мүнөө зуһаландаа гараад байһан адууһа малай хүшэ тамир заһаржа захалба. Зунай бэлшээриин хаһада һүрэг хониндоо, үхэрнүүдээ һайнаар манажа, хүсэд таргалуулхын тула хонишод, малшад даажа абаһан һүрэгүүдээ зоотехническэ заабарнин ёһоор бэлшээнэ. Нажарай шэмэтэ ногоондо малаа һайса садхаажа, тарган мяха, тоһолиг һү элбэгжүүлхын түлөө ажахынуудай үхэршэд, һаалишад хонишод дээшэлүүлэгдэпэн уялга абаһан юм. Богонёор хэлэхэдэ, холын бэлшээридэ зу ахаар ошоһон малшад үхэр бүхэнэйнгөө шэгнүүрые сүүдхын 800—900 граммһаа бага бэшээр нэмээхэ зорилго хараалаа. Харин һаалишад зунай сагта үнеэн бүриһөө ехэ һү һаахаар мүрысэжэ захалаа. Тиихэдэ хонишоднай «сагаан алта» хуряалгаяа эмхитэй һайнаар үнгэргэжэ, һүрэг хонидоо хүсэд таргалуулхаар шиидэнхэй. Мүнөө зуһаландаа гараад байһан малшад, хонишод бултадаа мүрысэн ажаллана. Ажахы бүхэндэ онсо шалгарһан түрүүшүүлые урмашуулха мүрысөөнэй гурим уридшалан тааруугаар зохёогдонхой. Мүн зунай бэлшээриин үедэ малшад, хонишодые хангаха талаар зохихо хэмжээнүүд хараалагдаад, бэелүүлэгдэжэ захалба. Тобшолбол, нажарай шэмэтэ ногооной үедэ мал ажалһаа абтадаг продуктнуудые гаргаша багатайгаар, элбэгээр бэлэдхэхын түлөө мүн өөрынь үнэ сэнгые нилээд хямдаруулха хэрэгтэ гол анхарал хандуулагдана.

Саашадаа аймагай ажалшад байгша ондо абаһан социалис уялгаяа сүм дүүргэжэ, горитой амжалта туйлахын тула бии байгаа арга боломжонуудаа дүүрэнээр хэрэглэхэ, ушарһан дутагдалнуудаа дары усадхаха, ажалдаа шэнэ түрүү онол арга, дүршэл үргэнөөр нэбтэрүүлхэ болоно. Мүн социалис мүрысөөн урдынхиһаа улам эршэтэйгээр дэлгэрүүлэгдэжэ, малшан, таряашан бүхэнэй, хонишон, луговод бүхэнэй ажалдаа шэнэ амжалта туйлаха хэрэгтэ ажахынуудай партийна организаци горитой нүлөө үзүүлхэ байна. Иигэжэ хүн бүхэнэй оролдосото ажалаар, партиин саг үргэлжын хүтэлбэри доро хараалагдаһан зорилгомнай бэелүүлэгдэхэнь гээшэ.

Р. БАЯРТУЕВ,
КПСС-эй Хэжэнгын райкомой нэгэдэхи секретарь.

Гульсимхан Кыдралиева (зүүн таладань) Алимхан Таирова хоёр дунда һургуулиа дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр Талды-Курганска областиин, Панфиловска районой «40 лет Октября» колхозой хони шахан таргалуулха комплексдо операторнуудаар хүдэлжэ эхилээ һэн. Басагад эрхимээр ажаллаха зуураа дээдэ һургуулида һуража байнхай.

ТАСС-ай фотохронико.

СОВЕТ ОРОН: ШЭНЭ һОНИН

ТАРЯАШАДАЙ ХАНИ БАРИСААН БАТА БЭХИ

ШЭТЭ. (ТАСС-ай корр Л. Фадеев). Хэрын районой «Гавань» гэжэ совхозой парторганизациин секретарь К. Л. Телешев уласхоорондын телеграмма дамжуулба. Энэнь Монголой Арадай Республикын Хэнтэйн аймагай «Биндерсомон» гэжэ хүдөө ажахын нэгэдэлэй түрүүлэгшэ Лхагва Рэгзэндэ эльгээгдэһэн байна. МНРП-гэй XVII съездын хүдэлмэрэе амжалтатайгаар дүүргэһэнтэйнь дашарамдуулан, К. Л. Телешев совхозойнгоо бүхы хүдэлмэришэдэй үмэнэһөө монгол ханинараа амаршалаад, ажалдаа шэнэ амжалтануудые туйлахыень, амгалан тайбанаар ажаһуухыень хүсэбэ.

Хилэ шадарай хоёр ажахын таряашадай хани барисаан үни холын, бата бэхи юм. Совет-монгол хани барисаанай музейдэ совхозой хүдэлмэришэд орожо хараба. Социализм байгуулгада аха дүү ороной ажалшадай туйлаһан амжалтанууд тухай совхозой директор А. П. Широких хөөрэһэн байна. Хоёр ажахын хани барисае элирхэйлэн харуулһан элдэб зүйлнүүд эндэ табигданхай.

Таряашадай ажахынууд олон жэл соо мүрысэжэ байнхай. Ажалайнгаа дүнгүүдые согсолхын тула делегацинууд нэгэ нэгэндээ айлшалалсадаг байна. Мүрысөөн, хани барисаан ажахынуудай экономико ба соёл культураяа хүгжөөн бэхижүүлхэдэнь туһалдаг.

ЖЭЛЭЙ ЭХИНҺЭЭ ХОИШО—100 МИЛЛИОН ТОННО

ДОНЕЦК. (ТАСС-ай корр. Б. Герценов). Украиныи шахтернууд жэлэй эхинһээ хойшо 100 миллиондохи тонно шулуу нүүрһэ малтан гаргаа. Энэнь нёдондо жэлэйхиһээ хоёр хоногоор урид туйлагдаһан байна. Даабариһаа гадуур 4.7 миллион тонно түлишэ малтагдаа.

Донбасс, Днепр шадарай ба республикын баруун нютагуудтахи шахтернууд уурхайнуудаа оньһото техникээр зэбсэгжүүлһэнэй ашаар улам ехэ шулуу нүүрһэ малтан абана. Имагтал үнгэрһэн жэлдэ 50 гаран уурхай оньһожоруулагдаһан байгаа. Шулуу нүүрһэ малтадаг комбайнууд олошоруулагдаа.

Оньһото техникэ ашагтай һайнаар хэрэглэхын түлөө мүрысөөндэ горнягууд «мянгатанһаа» жэшээ абана. Мүнөө республикын уурхайнуудта 135 гэхэ гү, али харин нёдондо жэлэйхиһээ 15-аар олон бригада сүүдхэ бүхэндэ мянга гаран тонно шулуу нүүрһэ үйлэдбэрилнэ.

ВИЛЮЙН ЭЛШЭ ХУСЭН

ЧЕРНЫШЕВСКИЙ (Яхадай АССР). (ТАСС-ай корр.). Вилюйн ГЭС-эй шэнэ ээлжээнэй хоёрдохи гидроагрегат болзорһоо гурбан һараар урид ашаглалгада оруулагдаба.

Хэтэдээ сэбдэг хүйтэн газарта баригдажа байһан гидростанциин электрын элшэ хүсэн ехэ вольтын лининүүдээр Мирный, Ленск хотонуудта, горнягуудай, геологуудай, малшадай һуурин тосхонуудта хүргэгдэхэ байна. Холын Хойто зүгэй хурдан түргөөр хүгжэжэ байһан дээрэһээ электрын, элшэ хүсэн улам ехэ хэрэгтэй болоно. Тиимэһээ ГЭС-эй хоёрдохи ээлжээнэй барилга хэжэ эхилбэ. Жэлэй дүүрэтэр бүхы хүсөөрөө хүдэлжэ халха. Энээнэй тула Вилюйн гидро-барилгашад үшөө хоёр турбина тааруулжа, болзорһоонь урид ашаглалгада оруулхые шиидэнхэй. Вилюйн мүрэн дээрэ баригдажа байһан ГЭС-эй турбинануудаар, генераторнуудаар хангадаг Харьковска, Новосибирскэ машина бүтээгшэд энэ талаар туһа хүргэнэ. Холын Хойто зүгэйхидэн захилнуудые амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө социалис мүрысөө дэлгэрүүлэн, эдэнэр станциин һүүлшын хоёр агрегадые түхеэрэлгээр хангаха ажалаа болзорһоонь урид дүүргэхые шиидэнхэй.

БУД НЭХЭГШЭДЭЙ ҮНДЭР МЭРГЭЖЭЛ ШАДАБАРИ

ЕЛГАВА. (Латвиин ССР). (ТАСС-ай корр. В. Бурис). «Латвияс лини» үйлэдбэриин нэгэдэлэй стерай туһалагша В. [illegible] шенсын толгойлдог бүд нэхэгшэдэн бригада жэлэй эхинһээ хойшо түсэбһөө гадуур 200 мянгадахи метр бүд нэхэжэ гаргаа. М. [illegible] лезновой бригада энэ коллективһээ халта гээрдэнэ. Табан жэлэй түсэбые хахад жэл соо дүүргэхэ гэһэн уялгануудаа хоёр дахин гада амжалтатайгаар дүүргэхэ гэжэ байна. Үйлэдбэриин түрүүшүүл арга нөөсэеэ дамараар хэрэглэнэ. [illegible] нэхэгшэд хоёр дахин [illegible] түхеэрэлгэ хангадаг болонхой. Мэргэжэл шадабари дээшэлүүлһэнэйнгээ ашаар эдэнэр станогуудай [illegible] зогсолгые, утаһанай [illegible] ралгые дунда зэргээр [illegible] процентээр хорооһон байна.

Нэгэдэлэй бүд нэхэгшэд олонхид энэ жэлдэ урдахиһаа олон станок хангана. Предприятида шэнэ техникэ үргэнөөр нэбтэрүүлэгдээ. Энээнһээ [illegible] жалан ажалай бүтээсэ дээшэлээ.

АРГА БОЛОМЖОНУУДАА СҮМ ХЭРЭГЛЭХЭ

Партиин Октябрьска райкомой пленум һаяхан болобо. КПСС-эй XXV съездын шиидхэбэриин ёһоор районой предприятинүүдтэ үйлэдбэриин ашаг үрэ ехэдхэхэ, продукциин шанар һайжаруулха талаар районой партийна органийн зорилгонууд тухай асуудал пленум дээрэ зүбшэн хэлсэгдэбэ. КПСС-эй райкомой секретарь Н. Н. Лоскутов энэ асуудалаар элидхэл хэһэн байна.

Районой промышленна предприятинүүдтэ үйлэдбэриин ашаг үрэ ехэдхэхэ, продукциин шанар һайжаруулха талаар туйлагдаһан зарим амжалтануудые элидхэлшэ тэмдэглэбэ. Үнгэрһэн табан жэлэй туршада үйлэдбэриин хэмжээнэй 49,4 процентээр ургахадань, эндэ хүдэлдэг хүнүүдэй тоо 9,9 процентээр олошороо. Үйлэдбэрилэн гаргаһан бүхы продукциин 30 процентнь ажалай бүтээсэ дээшэлүүлһэнэй ашаар туйлагдаа.

Барилгада, транспортда мүн лэ ажалай бүтээсэ дээшэлүүлэгдэһэн, машина ашаглаха хэрэг һайжаруулагдаһан байна.

Бүтээсэ ехэтэй түхеэрэлгэнүүдые тодхожо ашаглапанай, түрүү технологи нэбтэрүүлһэнэй, хуушан түхеэрэлгэнүүдые шэнэдхэн заһабарилһанай, НОТ нэбтэрүүлхэ болоод уралан нарижуулга, ухаалан зохёолгын дурадхалнуудые үйлэдбэридэ хэрэглэһэнэй ашаар юһэдэхи табан жэлэй туршада 6 миллион түхэриг [illegible] алмагдаһан юм.

Үйлэдбэриин ашаг [illegible] ехэдхэхэ, продукциин [illegible] һайжаруулха хэрэгтэ [illegible] байһан дутагдалнууд [illegible] элидхэлшэ тогтон [illegible] Үйлэдбэридэ бии байһан арга боломжонуудые элидхэжэ, сүм хэрэглэхэ, арьяата, хэхэ, гэжэ тэмдэглэбэ.

Элидхэл зүбшэн хэлсэхэдэ хэдэ хэдэн хүн хабаадаа байна. Трикотажна [illegible] дые гаргадаг, һэльбэн [illegible] барилдаг фабрикын [illegible] шэ Е. Е. Батурина, транспортна управлениин электромонтёр Т. Д. Москвитина, мяхан комбинадай партийна организациин секретарь Н. А. [illegible] судов, һүнэй комбинадай директор В. И. Кулаков болон бусад элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадаа.

КПСС-эй XXV съездын шиндхэбэринүүдые бэелүүлхын тулада партиин райкомой зохёоһон эмхидхэлэй-политическэ хэмжээ ябуулганuудые пленум батална.

В. СЕКРЕТИН,
КПСС-эй Октябрьска райкомой промышленность ба транспортын таһагые даагша.

ПРИБОР БҮТЭЭЛГЫН ЗАВОДОЙ ҺОНИН

АГЛАГ АГААРТА

Заводой байрын гэрнүүдэй дэргэдэ агитационно талмай нээгдэбэ. Буряадай хүдөө ажахын институдай доцент Намсараев уласхоорондын байдал тухай лекци уншаба.

Удаань заводой дуунай ансамбльда хабаадагшад һонин концерт харуулаа.

СЕМИНАР БОЛОБО

Партиин XXV съездын шиндхэбэринүүдтэй зохилдуулан, холын хараатай түсэб табиха, үйлэдбэриин ашаг үрэ ехэдхэхэ талаар түсэб табиха тухай асуудалаар республикын промышленна предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэдэй семинар эндэ болоо. Мүн лэ партиин райкомуудай, парткомуудай секретарьнар эндэ байлсаа.

Заводой үйлэдбэриин хүтэлбэри ба түсэблэлгые улам һайжаруулха тухайда, КПСС-эй XXV съездын табиһан зорилгонуудые бэелүүлхын тулада партийна, эмхидхэлэй хүдэлмэри ябуулдаг дүршэл тухайдаа заводой директор И. С. Медведев, парткомой секретарь В. Б. Нимаев гэгшэд хөөрэжэ үгэһэн байна. Заводой түсэблэлгын, экономикын албанай бусад мэргэжэлтэд хэжэ байһан ажал тухайдаа семинарта хабаадагшадта хөөрөө.

Семинарта хабаадагшад заводой хэдэ хэдэн цехтэ орожо, ажалтайнь танилсаад, һанамжа бодомжонуудаа хэлэһэн байна.

ҮҮСХЭЛ ДЭМЖЭГДЭБЭ

«Хүдэлмэришэдэй үүсхэлдэ инженерэй дэмжэлгэ» гэһэн москвагайхидай үүсхэлые заводой гурбан таһагай хүдэлмэришэд халан дэмжэбэ. Хүдэлмэришэдтэ техническэ туһаламжа үзүүлхын, мүн үйлэдбэриин ашаг үрэ ехэдхэхэ, хүдэлмэриин шанар дээшэлүүлхэ хэрэгтэ туһалхын тулада саг үргэлжэ хүдэлдэг комисси байгуулагданхай.

Н. БАГНЮК,
заводой радио-дамжуулга эмхидхэгшэ.

Бодонгуулай совхозой малшад зунай дулаан сагта адуу малаа һайнаар харууһалжа, таргалуулжа, эрхим шанарай мяха гүрэндэ ехээр оруулха гэжэ оролдожо байнхай. Тус ажахын Аяга тосхондо залуу малшан Амагалан Цыбикдоржиев 114 толгой герефорд үүлтэрэй бүрүүдые харууһалжа, тобир тарганаар түлжүүлжэ байна. Хоног бүхэндэ малайнь толгой бүхэнэй шэгнүүр 800—900 граммаар мүнөө үедэ нэмэжэ байна. Мүнөө пенсидэ гараһан эсэгэнь, хуушанай коммунист, дүй дүршэлтэй малшан ажал хүдэлмэридэнь ехэ туһа хүргэдэг юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: залуу мал адуулагша Амагалан Цыбанович Цыбикдоржиев бэлшээри дээрэ.

П. ЖАПОВАЙ фото.

ОЛОН ЖЭЛЭЙ НОГОО ЕХЭЭР ТАРИХА

Үдэр бүхэнөө — үндэр ургасада

Элбэг тэжээл бэлэдхэдэг тула тэрээндэ түрүү арга дүршэл үргэнөөр хэрэглэхэ, саашадаа тэрэнэй технологическа гурймые нарижуулан һайжаруулха шухала гэжэ КПСС-эй XXV съезд тэмдэглэһэн байна.

Мал ажал хүгжөөхэ, тэрэниие томодхохо, тусхай шэглэлтэй болгохо асуудалнуудай мүнөө шиидхэгдэжэ байхада олон жэлэй ногоо ехээр тариха технологическа шэнэ гуримда орохо гээшэ тэжээл элбэгтэй болохо арга олгохо байна. Юуб гэхэдэ, олон жэлэй ногоон һайн бэлшээритэй, сабшалантай болохо, сенаж дараха, ногооной гурил гаргаха гэхэ мэтэ шэнэ түрүү аргануудые үргэнөөр хэрэглэхэдэ туһална бшуу.

Олон жэлэй ногоон алишье талаараа ашаг үрэ ехэтэй. Тэрэниие тарихада газарай хүрьһэнэй үрэжэл дээшэлнэ, хүрьһэн һалхииһаа хамгаалагдана.

Сибириин эрхэ байдалда олон жэлэй ногоон гектарта 100 килограмм хүрэтэр, тэрэнһээшье ехэ азот орхидог байна. Тэрэниие минеральна утэгжүүлгын стандартын хэмжээгээр тоолобол, 4—5 центнертэй тэнсэхэ юм. Тиимэһээ олон жэлэй ногоо ургуулжа һураха, тэрэниие тэжээлдэ ехээр хэрэглэдэг болохо гээшэ ажахынуудай мэргэжэлтэдэй нангин уялга мүн.

Олон жэлэй ногооe пайнаар ургуулха гээшэ нэгэл ондоотой, таряа ургуулхаһаа бүришье орёо байха юм. Нэн түрүүн тэрэниие тариха газараа зүбөөр бэлдэхэ, ямар тэжээлдэ хэрэглэхэ байһанаа харалсажа, тэрэниие ургуулха зүб технологи баримталха эрилтэтэй. Эдэ гурилые барим алангүй. Хүрьһэеэ һайса элдүүрилэн гүй, нягтаруулжа дараад үйгээгүй орхижорхибол, олон жэлэй ногооной тарилгаһаа удаадахи жэлнүүдтэнь бирагай үрэ гарадаггүй. Тиимэһээ сабшалан, бэлшээри үндэһөөрнь һайжаруулха зорилготойгоор тэрэниие тарихадаашье, поли дээрэхидэл адли, хүрьпыень бүхы түхэлэй лугомелиоративна машинануудаар (намаг, бургааһатай газар хахалха плуг, фрез, дисктэй болон сабшалангай борной, хүндэ катогуудаар, оробһо-ногооной сеялкэнүүдээр) элдүүрилхэ хэрэгтэй. Тингээл һаа, олон жэлэй ногооной жэжэхэн үрэһэн жэгдээр 2—3 сантиметр гүнзэгыдэ таригдаха байна бшуу. Ногооной жэгдэ һайнаар гаража эхилхын тула шиг хэрэгтэй юм. Ушар нимэһээ олон жэлэй ногооe шадаал һаа уһалагдадаг газарта, минеральна утэгжүүлгэ хэрэглэжэ байжа тарихада зохид.

Манай эндэхи эрхэ байдалда олон жэлэй ногооe һайжаруулагдамал бэлшээри, сабшалан, отара, фермэ болон комплекс шадархи участогуудта, мүн ногооной гурил хэхэ, үбһэшэлхэ, сенаж дараха газарта тарихада һайн юм.

Ногоо тариха газарай нюрууе һайса жэгдэлхэ, тарилга хэхынгээ урда тээ, хэһэн хойноо хүрьһыень нягтаруулан даража үгэдэг. Мүн тиин хэдэ буртаг ногооной ургахагүйгөөр элдүүрилхэ, газарыень паар гү, али хахад паар (зун тарихадаа) болгохо эрилтэтэй.

Полиие сабшалан болгохо зорилго урдаа табибал, гэндээ элдэб буурсагта — залаата ногоо гү, али хүсы гансаарынь таридаг. Залаата ногоон сооһоо хяаг (хажуу тээшээ үндэһэлдэггүй (костер безостый, сибириин волоснец тэндэ тарижа болохо. Иимэ гурбан зүйлэй залаата ногоо тарихадаа нэгэ зүйлэй буурсагта ногоо (хүсы, донник, эспарцет) хаялсаха шухала. Хэрбээ иимэ тарилга хэхэ үрэһэнэй үгы байбал, хоёр-хоёр зүйлэй залаата-буурсагта ногоо, жэшээнь, хүсы хяаг, хүсы-костер, хүсы-волоснец гэхэшэлэн тарихада һайн байдаг. Бодото байдал дээрэһээ хараад үзэхэдэ, 3—4 зүйлэй ногооe холижо тарихада ургасань дээгүүр байдаг гээшэ. Хэрбээ буурсагта ногооноһоо хүсын үрэһэнэй үгы байбалнь, тэрэнэй орондо донник хаяхада хамаагүй. Зүгөөр тиихэдээ хоёр жэл болоод лэ залаата ногоон дээгүүрээ донник шэнээр тарилсажа байха болоно. Юуб гэхэдэ, донник гээшэмнай хоёр жэл соо ургаад лэ һалашадаг ха юм.

Мүн хүсые таряалан дээрэ амяарынь тариха арга үргэнөөр хэрэглэгдэдэг. Тиихэдээ заабол уһанан газар нэлэгдэхэ ёһотой. Хэрбээ минеральна утэгжүүлгэ оруулалсаа һаа, ногооe жэлдээ гурба дахин сабшажа, гектар бүриһөө 100 центнер хүрэтэр үбһэ абаха арга олн. Үгышье һаа, тэрэниие ногооной гурил гаргахаар хэрэглэжэ олохо.

Буряад ороной хүнгэн хүрьһэтэй газарта буурсагта ногоон сооһоо элһэлиг газарай эспарцет угаа таарадаг. Теэд мүнөө үедэ тэрэнэй үрэһэ олохонь бэрхэтэй. Саашадаа тэжээл элбэгжүүлхын тула манай эндэ эспарцет ногоо тариха үүсхэл гаргаха тон шухала. Энэ ногооной үрэһэ хойто Казахстанай ажахынуудһаа, жэшээнь, Карабалыкска хүдөө ажахын туршалгын станциһаа абажа болохо байна.

Тэжээлдэ хэрэглэхээр олон жэлэй ногооe таряалан дээрэ хаяхадаа тэрэниие үдхэнөөр ургахаар, зөөлэхэн ногооной гарахаар тариха ушаргай. Энээниие туйлахын тула үрэһэеэ зүбөөр тариха, зохид нормо баримталха, минеральна утэгжүүлгэ хэрэглэхэ жэшээтэй. Тодорхойлбол, үрэһэеэ юрын оробһо-ногооной сеялкээр, гектарай 20—25 килограмм суперфосфат оруулалсажа, байгаад тарихада һайн. Хэрбээ хүсэд һайн ургаха үрэһые гектарай 30—35 килограмм хүртэхөөр таридаг юм. Элдэб зүйлэй ногооной үрэһэнэй хубаарилгые тодорхойлходо, тэрэнэй хэр үдхэнөөр, али зэргээр эшэлдэгые харалсаха ушартай. Жэшээнь, костер ногоон бултанһаа үдхэнөөр эшэлдэг юм. Тиимэһээ тэрэнэй үрэһэн багашаг хэрэглэгдэдэг.

ТАРИЛГЫН БОЛЗОР

Буряад орондо олон жэлэй ногооe хабар эртэ, зундаа, зунай һүүл багаар тарижа болохо гээшэ. Эхэ ороной баруун областьнуудта адли, тэрэниие манай эндэ намар орой тарихада муушаг. Юуб гэхэдэ, һайса ургаагүй, үндэһэлөөгүй ногоон үбэлжэхэдөө ехээр шэнгэрдэг, хосордог байна бшуу.

Буурсагта ногоо июлиин хоёрдохи хахадһаа оройтуулангүй тариха эрилтэтэй. Ногооe гансаарынь гү, али ямар нэгэн оробһото ургамалтай тарижа болохо. Теэд амяарынь тариһан ногоон һайнаар ургадаг гэжэ дүй дүршэл гэршэлнэ. Яахадааб гэхэдэ, суг таригдаһан ургамалынь түргэнөөр гаража, олон жэлэй ногооной эшэнүүдые һүүдэрлэжэ, хүрьһэнэйнь шииг пойто абалсажа тэрэниие доройтуулдаг байна. Зүгөөр ажахынууд түрүүшын жэлдэ суг тариһан ургамалай ургасыень хуряажа, экономическа талаһаа олзотодог байха юм. Тиихэдээ суг таригдаха ургамалые шэлэхэ, эртэ эдеэшэдэгыень харалсаха ушартай. Жэшээнь, 75—80 үдэртэ ургажа, эдсэгээр хүсэдэг ешмээн хэрэглэхэдэ зохид байдаг. Мүн обёос, шэниисэ хэрэглэмээр. Тиихэдээ оробһото ургамалнуудай тарилгын нормые 30 процент хүрэтэр бага болгодог байха юм. Энэ ушарта тарилгын болзор оробһото ургамалпаа дулдыдадаг гээшэ.

Хэрбээ буурсагта ногооe июлиин 15 хүрэтэр тарижа шадаагүй һаа, тэрэниие хойто хабар болгобол дээрэ. Хабартаа үрэһыень залаата ногоонуудые тарилгада хаяжа, борнойлжорхидог гуримтай.

Ургасын хойноһоо харууһалга

Олон жэлэй ногооe тэжээлдэ хэрэглэхээр тарибал, түрүүшын 1—2 жэлдэ буртаг үбһэнтэй тэмсэхэ шухала. Юуб гэхэдэ, буртаг үбһэн түргэнөөр ургажа, олон жэлэй ногооной тарилгые даражархидаг. Тиимэһээ үндэрөөр ургаһан буртаг ногооe үе-үе болоод лэ сабшадаг юм. Энэ ушарта буртаг ногоон үрэһээ хаяхагүй байна. Ингэжэ сабшахын тула КНР-1.5 түхэлэй косилка хэрэглэжэ, тэндэһээ сугларһан ногооень зөөжэ абадаг байха юм. Саашадаа үдхэнөөр эшэлжэ, үндэһэлжэ байһан ногоон буртаг үбһэндэ диилдэхээ болидог. Тиимэһээ тэрэниие уһалха, утэгжүүлхэһээ ондоо харууһан хэрэггүй юм. Азотно утэгжүүлгэ уһалхынгаа урда гээ гектарай 30—40 килограмм (шэнгэсэтэй) хүртэхөөр хаһа соонь 2—3 дахин оруулдаг гуримтай. Бүхыдөө хаһа дотор залаата ногоондо гектарай 120—150 килограмм, буурсагта ногоондо — 60 килограмм хүртэхөөр азотно утэгжүүлгэ, 120 килограмм хүрэтэр фосфорно утэгжүүлгэ оруулагдаха зэргэтэй.

Наг шэбхэ, гол түлэб һайса нэгшэһэн шэбхэ гектарай 20—25 тонно хүртэхөөр паар болгогдохо газарта оруулагдадаг гуримтай. Саашадаа гурбан жэлдэ нэгэ удаа шэбхэ тараахада болохо.

Мүн олон жэлэй ногооe саг соонь сабшажа абаха гээшэ ехэ удха шанартай. Тиихэдээ үбһэшэлхэ гү, али малда ногооноор эдюулхэ, ногооной гурил болгогдохо байһыень харалсадаг гээшэ. Ногооень сабшажа абапаар лэ, тэндээ минеральна утэгжүүлгэ оруулжа, газарыень уһалха эрилтэтэй.

М. БАШИНОВ,
Хүдөө ажахын эрдэмэй кандидат, Буряадай туршалгын станциин ахалагша научна хүдэлмэрилэгшэ.

ПОЛИ ДЭЭРЭ УРГУУЛХА ТУХАЙ

Олон жэлэй ногооe севооборот дотор, мүн таряалангай газаа тээшье тарижа болохо. Тиихэдээ таряанай биратай ургадаггүй, гэшэ бэшэ, майла ташалан, хүрьһэнэй һалхинһаа, уһанһаа гэмтэдэг газарые харалсажа тарихада зохисотой. Жэшээнь, Баргажанай совхоз Икадай ...

Владимир Васильевич Савин арбаад шахуу жэл барилга дээрэ хүдэлнэ. Дүршэл шадабаритай болоһон, [illegible] хүдэлмэришэн юм. Халаанайнгаа даабари 15—20 процентээр үлүүлэн дүүргэжэ, Буряадай барилгын управлениин 162-дохи ПМК-гэй хүдэлмэришэдэй дунда [illegible] һэн мүрысөөндэ эрхимлэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: барилга шан В. В. Савин.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ

СССР-эй Министрнүүдэй Совет «Түүхын ба соёл культурын памятнигуудые сахин хамгаалха ба хэрэглэхэ тухай» СССР-эй Хуулиин проект СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ оруулһан байна.

Энэ Хуулиин проектые олониитын зүбшэн хэлсэлгэдэ табихын тула «Известия Советов депутатов трудящихся СССР», «Советская культура» газетэнүүдтэ, мүн республиканска газетэнүүдтэ толилхо гэһэн шиидхэбэри абтанхай.

Хуулиин проектын талаар ороһон бүхы ажаглалта болон дурадхалнуудые Москва, Кремль. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секретариадта гэһэн адресаар эльгээхэ.

ТАСС-ай МЭДҮҮЛГЭ

...апартеидые, зүһэ шарай ...мталан газаашалдаг ...лые усадхаха эрилтэ...һан африкан зоной ам...н демонстрацинуудые ...а-Африкын Республи... буудаа. Иоганнесбург ...архи—Соуэтодо, Урда-...рикын бусад районуудта ... шахуу хүн алуулһан, ... гаран африканецууд—...үүл, эхэнэрнүүд, үхи... шархатаһан байна. ...гэлэмэл полициин подразделенинүүд, бронеавтомашинанууд, армиин вертолёдууд зэрлиг муухай хю...нуудта хабаадаба.

...уэртодохи аюулта ушарһадаа Урда-Африкын ...вительствын хуулита ...оон, шууд баримталан ...үүлдэг: зүһэ шарай баримталан африкан зониие ...шалха, дарлаха, даралдаг хорото муухай по...кын хойшолон болоно.

...энтэй дашарамдуулан ...кэ мэдүүлхээр ТАСС ...олгогдоо.

... ороной африкан зон... Урда-Африкын расис...ай баримталан бэе...жэ байгаа апартеидэй ...тика ба хорото ябуул...даа Нэгэдэмэл Наци... Организациин устав ... найруулагдаһан уг ...онуудые, гол ёһонуудые бүдүүлигээр эбдэһэн ...л болоно. ООН ба ...орондын бусад эмхи... апартеидэй политикые ...түрэлтэндэ харша гэм...уулга мүн гэжэ шиид...инүүд дотороо оло ... тодорхойлһон, апар... зүһэ шарай барим... газаашалдаг ябда...садхахын түлөө Урда-...кын арад зоной тэм... хуулита гэжэ мэдэр...йха юм.

... зуура, Урда-Африкын Республикын засагаар... дэлхэйн олониитын ...үүдтэ зүришэн ...орондын эмхинүүдэй ...хэбэринүүдые, тусхайлан хэлэбэл, энэ асуудалаар ООН-ой Генеральна Ассамблейн XXX сессиин гаргаһан тогтоолнуудые бүдүүлиг үсэдөөр эбдэжэ үргэлжэлһөөр. Эндэхи засагаархид нютаг зониие бүри ехээр доромжолно, олоор мүрдэнэ, һүүлэй үеын ушарнуудһаа харахада — африкынхидые алажа, хюдажа байна.

Уласхоорондын зургаануудай шиидхэбэринүүдые хэрэгсээнгүй, ЮАР-ай засагаархидтай холбоорилдожо үргэлжэлэн, зэрлиг муухай политикаяа бэелүүлгэдэнь тэдэниие дэмжэн дэбэргэжэ байгаа империалис бүлэгүүд Урда-Африкын расистнуудай ябуулгын түлөө харюусалга баһал дааха болоно.

Преториин засагаархидай политика дэлхэйн бүхы үнэн сэхэ хүнүүдэй дунда зэбүүрхэл, дураа гутаха ябадал үүсхэнэ. Энэ политикань Африкын сүлөөрһэн оронуудай сүлөөтэ, бээе даалһан хүгжэлтэдэ аюул ушаруулна, арадуудай найрамдал ба аюулгүй байдалда хорото хойшолонгуудтай байна.

Урда-Африкын расистнуудай гэмтэ муухай ябуулганууд совет арадай дунда ехээр дураа гуталгын ба буруушаалай мэдэрэл үүсхэнэ.

Советскэ Союз апартеидэй хорото политикые эрид шангаар, сэхэ шууд буруушаана, Урда-Африкын засагаархидые гансаардуулха, тэдээндэ эсэргүүсэхэ, апартеидые, зүһэ шарай баримталан газаашалдаг али бүхы ябуулгые усадхаха, амталан, сүлөөтэ оршон байдалда ажаһууха эрхэ Африкын олонхи зондо олгохо эрилтэнүүдые табиһан ООН-ой, Африкын нэгэдэлэй эмхиин, уласхоорондын бусад эмхинүүдэй шиидхэбэринүүдые дүүргэхэ үрэтэй хэмжээнүүдые хэрэглэхэ эрилтэ табина.

...энэй, партиин элитэ ажал ябуулагша, агуу Лени... ...үхэр, соратник Н. К. Крупскаяда хүшөө Москва... Сретенскэ бульвар дээрэ нээгдээ.

ТАСС-ай фотохронико.

ПРОЕКТ

СОВЕТ СОЦИАЛИС РЕСПУБЛИКАНУУДАЙ СОЮЗАЙ ХУУЛИ

Түүхын болон соёл культурын памятнигуудые сахин хамгаалха ба хэрэглэхэ тухай

СССР-эй арадуудай түүхын болон соёл культурын памятнигууд дэлхэйн арадуудай угай соёл культурын таһаршагүй нэгэ хубинь болоно. Үнгэрһэн үе сагай хүн зоной политическэ, гүрэнэй, үйлэдбэриин ажабайдал ба соёл культура памятнигуудай бүтээлдэ уралан харуулагдана.

Совет обществын түүхэ памятнигуудта удха болһон абтанхай. Эдэ памятнигууд хадаа революционно хүдэлөөе, Агуу Октябриин социалис революциин, граждан дайнай ба Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу дайнай үйлэ хэрэгүүдые, совет гүрэнэй интернациональна үүргые, совет арадай ажалай ба дашалхы баатаршалгые, социалис ба коммунис общество байгуулгые түүхэлэн харуулна.

Түүхын болон соёл культурын памятнигууд арад зоной баялиг байха зуураа, соёлой талаар хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин гол шухала хэрэгсэлнүүд болон хэрэглэгдэнэ, эрдэм наукын гэгээрэлэй, Эхэ орондоо үнэн сэхэ байлгын, интернациональна ба гоё һайханиие ойлгохоор ажалшадые хүмүүжүүлгын уг зорилгодо алба хэнэ гээшэ. Памятнигуудые сахин хамгаалга хадаа гүрэнэй органуудай нийтын эмхинүүдэй тон шухала зорилго ба СССР-эй эрхэтэн бүхэнэй хүндэтэ уялга мүн болоно.

I. ЮРЭНХЫ ДҮРИМҮҮД

Статья 1. **Түүхын ба соёл культурын памятнигууд.**

Арад зоной, обществын ба гүрэнэй ажабайдалай түүхэтэ үйлэ хэрэгүүдтэй холбоотой барилганууд, һуурин газарнууд, зарим хэрэгсэлнүүд, түүхын, эрдэм наукын, уран һайханай гү, али бэшэшье соёл культурын ямар нэгэ үнэтэ зүйл болохо материальна болон оюун бодолой бүтээлнүүд түүхын ба соёл культурын памятнигууд болохо байна.

СССР-эй газар дайдада байһан түүхын болон соёл культурын бүхы памятнигууд гүрэн түрын зүгһөө сахин хамгаалагдана.

Статья 2. **Түүхын болон соёл культурын памятнигууд тухай ССР Союзай ба союзна республикануудай Хуули гаргалга.**

Мүнөөнэй ба ерээдүйн хүн зондо памятнигуудые сахин хамгаалга хангаха, ажалшадые коммунис ёһоор хүмүүжүүлгын аша туһада памятнигуудые ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ, тэрэшэлэн хамаг памятнигуудые эрдэм ухаанай үндэһөөр шэнжэлхэ, олондо ойлгуулха гээшэ түүхын ба соёл культурын памятнигууд тухай совет хуули гаргалгын зорилго болоно.

Түүхын ба соёл культурын памятнигуудые сахин хамгаалха, хэрэглэхэ талаар нийтын харилсаанууд хадаа энэ Хууляар, мүн гэрээнтэй зохилдуулан түүхын ба соёл культурын памятнигууд тухай ССР Союзай болон Союзна республикануудай хуули гаргалгын ондоо актнуудаар гуримшуулагдаха байна.

Түүхын ба соёл культурын памятнигуудые сахин хамгаалга ба хэрэглэлгын энэ Хууляар хараалагдаагүй асуудалнууд СССР-эй ба Союзна республикануудай хуули гаргалгаар гуримшуулагдаха.

Статья 3. **Түүхын ба соёл культурын памятнигуудай эзэн байха тушаа эрхэ.**

Түүхын ба соёл культурын памятнигууд гүрэнэй, колхозуудай, кооперативна бусад организацинуудай тэдэнэй нэгэдэлнүүдэй, нийтын организацинуудай үмсэдэ, тэрэшэлэн эрхэтэдэй хубиин мэдэлдэ байжа болохо.

Статья 4. **Түүхын ба соёл культурын памятнигуудай түхэл шэнжэнүүд.**

Түүхын ба соёл культурын памятнигууд гэжэ тоологдохо:

а) түүхын памятнигууд — арад зоной, общество болон гүрэнэй ажабайдалай түүхын шатануудтай ба шухалын шухала үйлэ хэрэгүүдтэй холбоотой, мүн эрдэм наукын, техникын ба соёл культурын хүгжэлтын түүхэтэй холбоотой, тэрэшэлэн политическэ, гүрэнэй ба сэрэгэй элитэ ехэ ажал ябуулагшадай, арадай геройнуудай, эрдэм наукын, литература ба искусствын ажал ябуулагшадай ажабайдалтай болон ажал ябуулгатай холбоотой гэр байранууд, барилганууд, һуурин газар, зарим хэрэгсэлнүүд;

б) археологиин памятнигууд — городищанууд, хүүрэй добуунууд, эртэ урда сагай хүнүүдэй һууһан ба үйлэдбэриин газарай бүхэлэлтын, ханааб болон харгын үлэгдэлнүүд; эртэ урда сагта хүниие хүдөөлүүлһэн газар, шулуугаар хэгдэһэн хүшөөнүүд, хабсагайда хэгдэһэн зурагууд;

в) архитектурын памятнигууд — архитектурна ансамбль ба комплекснууд, түүхэтэ түбүүд, кварталнууд, талмайнууд, гудамжанууд, эртэ урда сагай хото болон һуурин газарнуудай түхэл хэлбэриин ба барилгын үлэгдэлнүүд; хэрэм, болон граждан, промышленнэ, сэрэгэй, бурхан шажанай талаар бодхоогдоһон тусхай барилганууд; архитектурна бүтээлнүүдтэй холбоотой садово-паркова комплекснууд, байгаалиин үзэсхэлэн газарнууд;

г) искусствын памятнигууд — монументальна, уран зурагай ба гар урлалай искусствын бүтээлнүүд;

д) документальна памятнигууд — тогтоогдоһон гуримай ёһоор саг үргэлжын хадагаламжада абтахаар мэдэрэгдэһэн гар бэшэгүүд, олдохоёо шухаг болоһон хэблэмэл номууд, гүрэнэй засагай ба гүрэнэй хүтэлбэриин органуудай актнууд, бэшэгдэһэн бусад материал болон кинофотофонодокументнүүд.

ССР Союзай ба союзна республикануудай хууляар түүхын, эрдэм наукын, уран һайханай гү, али соёл культурын ондоошье удха шанартай бусад объектнүүд, барилганууд, һуурин газар ба тусхай зүйлнүүд түүхын ба соёл культурын памятнигуудай тоодо оруулагдажа болохо.

Статья 5. **Түүхын ба соёл культурын памятнигуудые сахин хамгаалга ба хэрэглэхэ талаар гүрэнэй хүтэлбэрилгэ.**

Түүхын ба соёл культурын памятнигуудые хамгаалха ба хэрэглэхэ талаар гүрэнэй хүтэлбэри СССР-эй Министрнүүдэй Соведээр, Союзна республикануудай Министрнүүдэй Соведүүдээр, автономито республикануудай Министрнүүдэй Соведүүдээр, ажалшадай депутадуудай нютагай Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдээр, тэрэшэлэн памятнигуудые хамгаалха тусхай түлөөлэлгэтэй гүрэнэй органуудаар ССР Союзай ба Союзна республикануудай хууляар тогтоогдоһон гуримай ёһоор бэелүүлэгдэхэ.

Статья 6. **Түүхын ба соёл культурын памятнигуудые сахин хамгаалга ба хэрэглэлгын хойноһоо гүрэнэй хиналта.**

Түүхын ба соёл культурын памятнигуудые сахин хамгаалга ба хэрэглэлгын хойноһоо гүрэнэй хиналтын уг зорилго юуб гэхэдэ, бүхы министерствэнүүдэй, зургаануудай, гүрэнэй, кооперативна, нийтын предприятинуудай, организацинуудай эмхи зургаануудай, тэрэшэлэн эрхэтэдэй түүхын ба соёл культурын памятнигууд тухай хуулита тогтоолнууд соо хараалагдаһан памятнигуудые сахин хамгаалха, тэдэниие хэрэглэхэ ба шэнэлэн заһабарилха талаар тогтоогдомол гурим бэелүүлхэ уялгануудаа дүүргэлтэ хангаха ябадал болоно.

Түүхын ба соёл культурын памятнигуудые сахин хамгаалга ба хэрэглэлгын хойноһоо гүрэнэй хиналта ажалшадай депутадуудай Соведүүдээр, тэдэнэй гүйсэдхэхэ ба захирхы органуудаар, тэрэшэлэн тусхай түлөөлэлгэтэй гүрэнэй органуудаар ССР Союзай хууляар тогтоогдоһон гуримай ёһоор бэелүүлэгдэхэ.

Статья 7. **Түүхын ба соёл культурын памятнигуудые сахин хамгаалха, хэрэглэхэ талаар хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлгэдэ нийтын организацинууд ба эрхэтэдэй хабаадалга.**

Профессиональна союзууд, залуушуулай организацинууд, түүхэ ба соёл культурын памятнигуудые сахин хамгаалха бүлгэм, научна бүлгэмүүд ба олониитын бусад организацинууд, тэрэшэлэн эрхэтэд түүхын ба соёл культурын памятнигуудые аршалан хамгаалха, хэрэглэхэ ба шэнэлэн заһабарилха, мүн тэдэ памятнигууд тухай мэдээсэлые олондо ойлгуулха талаар хэмжээнүүдые бэелүүлгэдэ гүрэнэй органуудта туһалха байна.

Эдэ организацинуудай уставуудтай (дүримүүдтэй), ССР Союзай ба Союзна республикануудай гаргаһан хуулитай зохилдуулан, түүхын ба соёл культурын памятнигуудые сахин хамгаалга хангалгада зорюулагдаһан хүдэлмэрнүүдэ нийтын организацинууд хабаадалсаха.

II. ТҮҮХЫН БА СОЁЛ КУЛЬТУРЫН ПАМЯТНИГУУДЫЕ ГҮРЭНЭЙ ТОО БУРИДЭЛДЭ АБАЛГА

Статья 8. **Түүхэ ба соёл культурын памятнигуудые гүрэнэй тоо бүридэлдэ абалга.**

Түүхын ба соёл культурын памятнигууд, хэнэйшье мэдэлдэ байг — хамаагүй, гүрэнэй тоо бүридэлдэ абтаха ёһотой. Энэ Хуулитай зохилдуулан, ССР Союзай хуули гаргалгаар хараалагдаһанай ёһоор түүхын ба соёл культурын памятнигуудые тоо бүридэлдэ абаха гурим болон онол арга тогтоогдохо.

Статья 9. **Түүхын ба соёл культурын памятнигуудые нийтэ союзна, республиканска ба нютагай удха шанартай памятнигуудай тоодо оруулга.**

Түүхын ба соёл культурын памятнигуудые тоо бүридэлдэ абаха ба сахин хамгаалха зорилгоор тэдэниие нийтэ-союзна, республиканска ба нютагай удха шанартай памятнигууд болгон хубаарилагдана.

Памятнигуудые нийтэсоюзна, республиканска ба нютагай удха шанартай памятнигууд болгон тодорхойлго, тэрэшэлэн памятнигуудые сахин хамгаалха, хэрэглэхэ ба шэнэлэн заһаха гуримуудые тогтоолго ССР Союзай ба Союзна республикануудай хуули гаргалга соо хараалагдаһан гуримтай энэ Хуулитай зохилдуулан хэгдэхэ.

Статья 10 **Музей, библиотекэ, архивуудта байһан түүхын ба соёл культурын памятнигуудай тоо бүридхэл, классификаци сахин хамгаалга.**

Музей, библиотекэ ба архивуудта, тэрэшэлэн предприятинуудта, организаци ба эмхи зургаануудта байһан түүхын ба соёл культурын памятнигуудые тоо бүридхэлдэ абалга, классификацилга, сахин хамгаалга СССР-эй Министрнүүдэй Соведээр тогтоогдоһон гуримаар баталагдадаг СССР-эй музейн фонд тухай Дүримтэй, СССР-эй гүрэнэй архивай фонд тухай Дүримтэй зохилдуулан ябуулагдаха.

Статья 11. **Эрхэтэдэй хубиин мэдэлдэ байһан культурын үнэтэ зүйлнүүдые түүхын ба соёл культурын памятнигууд гэжэ мэдэрхэ гурим.**

Эрхэтэдэй хубиин мэдэлдэ байһан хуушан сагай эд хэрэгсэл, уран зурагай ба гар урлалгын искусствын бүтээлнүүд, гар бэшэгүүд, коллекци ба бусад эд хэрэгсэлнүүд болон документнүүд, хэрбээ түүхын, эрдэм наукын, уран һайханай гү, али соёлой ондоошье үнэтэ шанартай һаа, ССР Союзай ба союзна республикануудай хуули гаргалгын гуримаар түүхын ба соёл культурын памятнигууд гэжэ мэдэрэгдэхэ.

III. ТҮҮХЫН БА СОЁЛ КУЛЬТУРЫН ПАМЯТНИГУУДЫЕ САХИН ХАМГААЛГА БА ХЭРЭГЛЭЛГЭ

Статья 12. **Соёл гэгээрэлэй, аяншалгын, ажахын ба бусад зорилгоор хэрэглэгдэжэ байһан түүхын ба соёл культурын памятнигуудые сахин хамгаалта.**

Түүхын ба соёл культурын памятнигуудые соёл-гэгээрэлэй, аяншалгын, ажахын ба бусад зорилгоор хэрэглэжэ байһан предприятинууд, организаци ба эмхи зургаанууд памятнигуудай бүтэн байлга хангаха, гэрэшэлэн памятнигуудые сахин хамгаалгын, тоо бүридхэлгын ба хэрэглэхэ талаар тогтоогдомол гурим сахиха уялгатай.

Эдэ зорилгонуудаар памятнигуудые хэрэглэхэ ябадал ССР Союзай ба союзна республикануудай хуули гаргалгаар тодорхойлогдоһон гуримаар хэгдэхэ.

Өөрын шэнжэ шанарай талаар уг зорилгодоо таарахагүйгөөр хэрэглэгдэжэ байһан памятнигууд, энэ ушарһаа эбдэрхэ гү, али гутаагдаха аюулда орожо магад байгаа һаа, тогтоогдомол гуримай ёһоор хэрэглэгшэдһээ абтаха зэргэтэй.

Статья 13. **Түүхын ба соёл культурын памятнигуудай хэрэглэмжэһээ орожо байдаг мүнгэ зөөриие гаргашалха гурим.**

Соёл-гэгээрэлэй, аяншалгын, ажахын болон ондоошье зорилгоор хэрэглэгдэжэ байһан түүхын ба соёл культурын памятнигуудай хэрэглэмжэһээ хамгаалгын органуудта орожо байдаг мүнгэн тэрэшэлэн энэ Хуулиин 26-дахи статьятай зохилдуулан, татабаряар ороһон мүнгэн тогтоогдомол гуримай ёһоор сахин хамгаалгын органуудай тусхай счёдто оруулагдажа, памятнигуудые сахин хамгаалга, заһабарилга ба һэльбэн шэнэдхэхэ хэрэгтэй холбоотой хэмжээ ябуулгануудта гар гашалагдаха.

Статья 14. **Түүхын ба соёл культурын памятнигуудые хэрэглэмжэдэ гү, али мэдэлдээ барижа байһан предприятинуудай, организаци ба эмхи зургаануудай уялганууд.**

Түүхын ба соёл культурын памятнигуудые хэрэглэмжэдэ гү, али мэдэлдээ барижа байһан предприятинууд, организацинууд ба эмхи зургаанууд памятнигуудай бүтэн байлгын ба зүбөөр хэрэглэгдэхын түлөө харюусалгатай байжа, тогтоогдоһон гуримай ёһоор өөрынгөө мүнгэ зөөреэр шэнэдхэн заһаха ба бусад хүдэлмэри бэелүүлхэ ябадал хангаха.

Ямар предприятинуудай, организаци ба эмхи зургаануудай хэрэглэмжэдэ үгтэһэн газар дээрэнь байнаб, тэдэ предприятинууд, организацинууд, эмхи зургаанууд памятнигуудай бүтэн байлгын түлөө харюусаха.

Статья 15. **Түүхын ба соёл культурын памятнигуудые хубиингаа мэдэлдэ барижа байһан эрхэтэдэй уялганууд.**

Түүхын ба соёл культурын памятнигуудые хубиингаа мэдэлдэ барижа байһан эрхэтэд памятнигуудые сахин хамгаалха, тоо бүридхэлдэ оруулха, хэрэглэхэ талаар тогтоогдомол гурим сахиха уялгатай.

Түүхын ба соёл культурын памятнигуудые эрхэтэдэй оложо абаха, худалдаха гү, али бэеһээ зайлуулха ябадал памятнигуудые сахин хамгаалха органуудта заатагүй мэдээсэлтэтэйгээр хэгдэхэ ёһотой.

Эрхэтэдэй хубиин мэдэлдэ байһан түүхын ба соёл культурын памятнигуудые худалдан абаха ябадалда гүрэн [illegible] эрхэтэй байха.

Статья 16. **Заповеднигүүдые аршалан хамгаалга.**

Комплексно шэнжэтэй, түүхын, эрдэм наукын, уран һайханай гү, али соёлой ондоошье онсо үнэтэ шанартай түүхын ба соёл культурын памятнигууд СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй гү, али союзна республиканудай Министрнүүдэй Соведэй шиидхэбэреэр заповеднигүүд болгон соносхогдожо болохо. Эдэ памятнигуудые сахин хамгаалга заповеднигүүд тухай дүримэй үндэһөөр бэелүүлэгдэхэ.

Статья 17. **Түүхын ба соёл культурын памятнигуудые хубилгалга, ондоо болголго, ондоо газарта абаашалга ба һууриһаань абалга.**

Түүхын ба соёл культурын памятнигуудые хубилгаха, ондоо болгохо, ондоо газарта абаашаха ба һууриһаань абаха ябадал хоригдонхой. Эгээл аргагүй ушарай тохёолдоо һаа, памятнигуудые хамгаалха союзна гү, али республиканска тусхай органуудай онсо зүбшөөлөөр памятнигууд хубилгагдажа, ондоо болгогдожо, ондоо газарта абаашагдажа, һууриһаа абтажа магад. Зүгөөр эдэ бүгэдэ ССР Союзай ба Союзна республиканудай хуули соо хараалагдаһан эрилтэнүүдые бэелүүлгэтэйгээр хэгдэхэ ёһотой.

Статья 18. **Түүхын ба соёл культурын памятнигуудые һууриһаань абаха гү, али ондоо болгохо ушарай гарабал памятнигуудые сахин хамгаалгын органуудай уялганууд.**

Тон аргагүй ушарай тохёолдоходо түүхын ба соёл культурын памятнигуудые һууриһаань абаха гү, али ондоо болгохо зүбшөөл үгтэдэг. Энэ ушарта мэдэлдээ барижа байһан сахин хамгаалгын орган памятнигые научна шэнжэлгэ ба фиксаци хэхэ (малталга, фото-зурагыень, хэмжүүрыень абалга, чертежыень табилга, олдоһон юумэнүүдыень музейдэ үгэхэ гэхэ мэтэ) талаар хүдэлмэри эмхидхэхэ уялгатай.

Эдэ хүдэлмэринүүдтэ хэгдэһэн гаргашануудынь памятнигые һууриһаань абаха гү, али ондоо болголгодо зүбшөөл абаһан предприятинууд, эмхи зургаанууд, организацинууд түлэхэ.

Статья 19. **Түүхын ба соёл культурын памятнигуудые хамгаалгын зононууд. Барилгыень гуримшуулха зононууд.**

Түүхын, археологиин, архитектурын ба монументальна искусствын памятнигуудта, тэрэшэлэн заповеднигүүдтэ сахин хамгаалгын зононууд, мүн барилга гуримшуулха зоно ССР Союзай ба союзна республиканудай хуули гаргалгаар тодорхойлогдоһон гуримай ёһоор тогтоогдоно.

Памятнигуудые хамгаалгын союзна, республиканска ба нютагай органуудай зүбшөөлгүйгөөр дээрэ заагдаһан зононуудта, тэрэшэлэн заповеднигүүдэй мэдэлэй газар дээрэ газар малтаха ажахын ба барилгын хүдэлмэри хэхэ хорюултай.

Статья 20. **Түүхын ба соёл культурын памятнигуудтай городууд болон бусад һуурин тосхонуудта барилга хэхэ, тэдэниие шэнэдхэн хубилгаха гурим.**

Түүхын, археологиин, архитектурын ба монументальна искусствын памятнигуудтай городууд ба һуурин тосхонуудта барилга хэхэ, тэдэниие шэнэдхэн хубилгаха проектнүүд тогтоогдомол гуримай ёһоор памятнигуудые сахин хамгаалха тусхайта органуудта зүбшэн харагдаха.

Статья 21. **Түүхын ба соёл культурын памятнигуудта дүтэ барилга ба бусад хүдэлмэри хэхэ гурим.**

Түүхын ба соёл культурын памятнигуудай саашанхи хуби заяанда барилгын, мелиоративна, харгы барилгын ба бусад хүдэлмэринүүд аюул тохёолдуулжа болохо. Тиимэһээ эдэ хүдэлмэринүүд памятнигуудые сахин хамгаалгын, ондоо тээ абаашаха, шэнжэлхэ, фиксаци хэхэ талаар тусхай органуудтай зүбшэһэнэй һүүлээр хэгдэхэ.

Барилга хэхэдэ гү, али ямар нэгэ объект хубилгахадань түүхын ба соёл культурын памятнигай бүхэлеэрээ гү, али зарим хубяараа дайрагдажа болохо. Энэ ушарта памятнигые аршалха, ондоо газарта абаашаха, шэнжэлхэ ба фиксаци хэхэ хүдэлмэринүүдэй гаргашые барилга хэһэн организацинууд түлэхэ.

Статья 22. **Түүхын ба соёл культурын памятнигуудта аюул тохёолдуулжа боломоор барилгын болон ондоо бусад хүдэлмэринүүдые зогсоолго.**

Памятнигуудта аюул тохёолдуулжа боломоор гү, али ССР Союзай ба союзна республиканудай хуули гаргалгаар тодорхойлогдоһон гуримуудые эбдэхэ байбалнь, түүхын ба соёл культурын памятнигуудые сахин хамгаалха органууд тогтоогдомол гуримай ёһоор барилгын, мелиоративна, харгы барилгын ба бусад хүдэлмэринүүдые зогсоохо эрхэтэй.

Статья 23. **Археологиин памятнигуудые малталга ба шэнжэлгэ.**

Имагтал СССР-эй Министрнүүдэй Соведээр тодорхойлогдоһон гуримай үндэһөөр үгтэһэн зүбшөөлөөр (нээмэл хуудаһа харуулаад) археологиин памятнигуудые малтаха, шэнжэлхэ болон экспедицинүүдээр археографическа шэнжэлгэ ба археографическа хүдэлмэри хэгдэжэ болохо.

Статья 24. **Түүхын ба соёл культурын памятнигуудые хилын саана гаргалга.**

ССР Союзай хуули гаргалгаар тодорхойлогдоһон гуримай ёһоор онсо шухала болоһон ушарта түүхын ба соёл культурын памятнигуудые хилын саана гаргалга зүбшөөгдэхэ.

IV. ТҮҮХЫН БА СОЁЛ КУЛЬТУРЫН ПАМЯТНИГУУДЫЕ ХАМГААЛХА БА ХЭРЭГЛЭХЭ ТУХАЙ ХУУЛИ ЭБДЭҺЭНЭЙ ТҮЛӨӨ ХАРЮУСАЛГА

Статья 25. **Түүхын ба соёл культурын памятнигуудые сахин хамгаалха ба хэрэглэхэ гурим эбдэһэнэй түлөө харюусалга.**

Түүхын ба соёл культурын памятнигуудые сахин хамгаалха ба хэрэглэхэ гурим эбдэһэнэй түлөө гэмтэ хүнүүд харюусалгада хабаадуулагдаха.

Статья 26. **Түүхын ба соёл культурын памятнигуудые заһажа хуушан түхэлдэнь оруулха, хэрбээ памятнигта хохидол ушаруулаад байгаа һаа, гаргашыень түлэлгэ.**

Түүхын ба соёл культурын памятнигта гү, али тэрэнэй сахин хамгаалгын зонодо хохидол ушаруулһан предприяти, организаци, эмхи зургаан ба эрхэтэд памятнигые гү, али хамгаалгынь зоные хуушан түхэлдэ оруулха, тиигэхэ аргагүй байгаа һаа, ССР Союзай ба союзна республиканудай хуулиин ёһоор хэгдэһэн гаргашыень сүм түлэхэ уялгатай. Памятнигые гү, али хамгаалгын зоно хуушан түхэлдэнь оруулха хүдэлмэри түүхын ба соёл культурын памятнигуудые һэльбэн шэнэлхэ гуримай ёһоор хэгдэхэ.

Тушаалта хүнүүд ба бусад хүдэлмэрилэгшэдэй гэмээр памятнигуудта тохёолдуулагдаһан хохидолой түлөө предприяти, организаци ба эмхи зургаанууд гаргаша хэнэ. Энэ статьягай түрүүшын хуби соо хараалагдаһанай ёһоор тогтоогдоһон гуримай үндэһөөр гэм хэһэн тэдэ хүнүүд материальна харюусалгада хабаадуулагдаха.

Статья 27. **Түүхын ба соёл культурын памятнигай хэрбээ эзэгүй муугаар хадагалагдажа байгаа һаа, тэрэниие абалга.**

Хэрбээ эрхэтэнэй хубиингаа мэдэлдэ байһан түүхын ба соёл культурын памятнигта эзэн бусаар хандажа байгаа һаа, союзна республиканудай хуулиин ёһоор сүүдэй шиидхэбэреэр тэрэ памятнигынь абтажа болоно.

V. УЛАСХООРОНДЫН ДОГОВОРНУУД БА ХЭЛСЭЭНҮҮД

Статья 28. **Түүхын ба соёл культурын памятнигууд тухай уласхоорондын договорнууд ба хэлсээнүүд.**

СССР гү, али союзна республикын хабаадалсаһан уласхоорондын договороор гү, али уласхоорондын хэлсээгээр түүхын ба соёл культурын памятнигууд тухай ССР Союзай гү, али союзна республикын хуули соохноо ондоо гуримай хэрбээ тогтоогдоһон байгаа һаа, уласхоорондын договорой гү, али уласхоорондын хэлсээнэй гуримууд хэрэглэгдэхэ.

АРАДАЙ ХИНАГШАДАЙ СЕМИНАР-ЗҮБЛӨӨН

... Сибириин болон ...урнын автономито ...кануудай, областьнууд, хизаарнуудай арадай хинагшадай комитедүү...тэн, эдэ хоолой ба ... промышленностиин ...бэшэ таһагуудые ... семинар-зүблөөн ...Үдэ хотодо боложо ... Буряад оронойн ... хотодо ерэһэн айл... республикынһаа ара... хиналтын комитедэй хүдэлмэрилэгшэд семинарай эхилхын урда тээ Соведүүдэй талмай дээрэ оршодог В. И. Ленинэй хүшөөдэ баглаа сэсэгүүдые табиба.

Арадай хинагшадай семинар-зүблөөе КПСС-эй Буряадай обкомой хоёрдохи секретарь К. М. Продайвода нээгээ. Совет засагай үедэ Буряадай автономито республикын промышленность, хүдөө ажахы, соёл культура хүгжөөхэ талаар туйлагдаһан гайхамшагта ехэ амжалтанууд, саашанхи хүгжэлтэ тухай тэрэ семинар-зүблөөндэ хабаадагшадта дэлгэрэнгыгээр хөөрэжэ үгөө.

«КПСС-эй XXV съездын шиидхэбэринүүдэй эрилтын ёһоор парти болон правительствын гаргаһан директивэнүүдэй дүүргэлтые хинан шалгаха талаар штатнэ бэшэ хинагшадай зорилгонууд тухай» элидхэл СССР-эй арадай хиналтын комитедэй хүнгэн, эдэ хоолой ба загаһанай промышленностиин таһагые даагшын орлогшо Н. П. Матыцин хээ.

Семинар-зүблөөн дээрэ арадай хинагшадай комитедүүдэй хүнгэн, эдэ хоолой ба нютагай промышленностиин штатнэбэшэ таһагуудые даагшад — Пермскэ областьһоо **М. П. Эберзина**, Алтайн хизаарһаа — **А. М. Лебедев**, Камчаткын областьһоо — **Л. А. Родионов**, Кемеровскэ областьһоо — **В. Т. Комаров**, Приморско хизаарһаа — **А. Ф. Осадчий**, Тюменскэ областьһоо — **В. В. Хорос**, Челябинска областьһоо — **В. Н. Смирнов**, Амурска областьһоо — **А. И. Дудников**, Курганска областьһоо — **В. А. Головин**, Свердловско областьһоо — **А. Г. Лемтюгина** гэгшэд үгэ хэлэбэ.

Үсэгэлдэр семинар-зүблөөндэ хабаадагшад Улаан-Үдэ хотын предприяти, организацинуудаар ябажа, арадай хинагшадай бүлэгүүдэй ажал хүдэлмэритэй танилсаба.

АЙМАГАЙ ТҮҮХЫН ТОЛИ

Түрэһэн тоонто нютагтаа хүн бүхэн дурладаг, аглаг һайхан байгаалиярнь, домог түүхээрнь, эрхим түрүү зоноорнь омогорхожо ябадаг. Хурамхаан һууринда хизаар ороноо шэнжэлгын музей бии болгохо хэрэгтэ аймагай ажаяшад эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Музейн директор Павел Иванович Манзырев болон тэрэнэй туһалагшанарай, партийна, советскэ хүдэлмэрилэгшэдэй, дайнай болон ажалай ветерануудай оролдолгоор һонирхолтой элдэб материалнууд эндэ суглуулагдажа байна.

Нютагай эртэ урдын түүхэдэ хабаатай экспонадуудай дунда энэ нютагта үни сагта амидардаг байһан амитадай томо яһанууд, буряад, эвенк угсаатанай хэрэглэдэг байһан зэр зэмсэгүүд, гэр байра соохи хэрэгсэлнүүд эндэ бии. Эрхэ сүлөөгэйнгөө түлөө ажалша арадай тэмсэлдэ, Совет засаг байгуулгада, коллективизацида хабаатай материалнууд мүн лэ суглуулагдана. Нютаг нутагдаа Совет засаг байгуулхын түлөө эрэлхэг зоригтойгоор тэмсэһэн Б. С. Сангадин, Г. П. Башаров, Р. Т. Тубчинов болон бусадай портредүүдые эдээнэй дунда харанабди.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын агуўехэ дайнай түүхэдэ тусхай зал зорюулагданхай. Хурамхаан нютагай 1767 хүбүүд энэ дайнда мордожо, ами наһаяа хайрлангүй хариин дайсадтай эрэлхэгээр тэмсээ. Баатар сэрэгшэдэй дүрэ зурагууд музей соо олон. Тэдэнэй дунда Алдар солын хоёр орденой кавалернүүд И. М. Свиридов, П. П. Колмаков, П. А. Пономарев гэгшэд бии.

«Хурамхаанай колхозник» гэһэн танкова колонно байгуулгада аймагай ажалшад зургаан зуун арба мянган түхэриг суглуулһан юм. Энээндэ зорюулжа, Верховно Главнокомандалагша И. В. Сталинай аймагай ажалшадта эльгээһэн баярай бэшэг музей соо табигдаба.

Дайнай шэрүүн жэлнүүдтэ, дайнай һүүлдэ ажалай баатаршалга гаргажа, Социалис Ажалай Геройн үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэһэн хурамхаанайхидай портредүүд баһал бии. Г. Д. Дамбаев, Д. Ч. Цыдендоржиев, Х. Хоргонов, Н. М. Терентьев, П. Б. Ринчино, Ш. У. Тубденов, Ц. Б. Юндунов, Ч. Б. Бадмаев, Ч. Цыбиков гэгшэд иимэ үндэр хайрада хүртэһэн юм.

Аймагай промышленностиин, хүдөө ажахын, соёлой хүгжэлтэдэ зорюулагдаһан залнууд бэлдэгдэнэ. Эндэ диаграммануудые, фотостенднүүд, македүүд, элдэб таблицанууд эдэ бүгэдые тодорхойлон харуулха байна. БАМ-да, ой модоной промышленностьда, аймагай барилганиуудта зорюулһан материалнууд олон гэжэ тэмдэглэлтэй. Хурамхаанда түрэһэн, ажаһууһан, алдар суута гараһан хүнүүд, медицинын эрдэмэй доктор С. Ц. Базарон, геолог О. Н. Шашюшкин болон бусад нүхэд нютагайнгаа музейдэ олондо һонирхогдомоор документнүүдые, фото-зурагуудые бусадшье шухала материалнуудые бэлэглэһэн байха юм. Тиихэдэ нютагай уран гартанай бүтээлнүүд эндэ табигдаха.

Байгаалида зорюулагдаһан зал соо Сибириин зэндэмэни болохо Байгал далайн амитанай аймаг, эрье шадарайнь ан арьяатан, тэдэнэй тоодо хандагай, буга, хара баабгай, булган, хабарга, гүрөөһэн, шандаган болон элдэб ондоо шубуудай уран бэрхээр, амиды мэтээр бүтээһэн дүрсэнүүд харуулагдана.

Тус музейн нээгдэхэ үдэр улам ойртожо байна. Энэ ушар ехэ удха шанартай. Юуб гэхэдэ, ажалшадые, залуушуулые, нютагай эдир үетэниие коммунис үзэл бодолтойгоор хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ горитой нүлөө үзүүлхэ, энэ талаар ябуулагдаха хүдэлмэриин ёһотой түб болохо музей нээгдэхэнь ха юм.

Д. САНДАНОВ.

Милициин сержант, ВЛКСМ-эй гэшүүн Валерий Александров ажалдаа үнэн шударгыгаар хандадаг хүн гэжэ коллектив соогоо үнинэй мэдээжэ болонхой.

Харгыгаар ябаха дүримые жолоошод хэр зэргэ сахинаб гэжэ хинан шалгахаяа залуу автоинспектор үглөөнэй 8 сагта Туран руу ошоһон харгы дээрэ гараһан байгаа. Хэрэнһээ Туран хүрэтэр ошохо зам дээрэ хэдыхэн часай турша соо зарим ушарнууд болоһон байна. Машина жолоодохо үнэмшэлгэгүй, мүн кабина соогоо 4—5 хүниие һуулгаһан, һогтуушье жолоошод дайралдаһан байна. Харгыгаар ябаха дүрим хазагайруулһан жолоошод тушаа тэрэ дары хэмжээнүүд абтаһан байгаа.

Ахалагша мүрдэгшэ милициин ахалагша лейтенант Владимир Бодневич Пирмаев Омск хотодохи милициин һургуули дүүргээд, арбаад жэлдэ эндэ хүдэлжэ ябана. Тэрэ ажалдаа оролдосотойгоор хандадаг хүн юм.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Коммунист Владимир Пирмаев шалгалта хэжэ байна. 2. Автоинспектор Валерий Александров.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.
Түнхэнэй аймаг.

ХҮН БА БАЙГААЛИ

ТАЙГЫН БАЯЛИГЫЕ ЗҮБӨӨР ХЭРЭГЛЭХЭ

Ой тайгын баялигые зүбөөр хэрэглэхэ асуудалаар Центросоюзай правленеэр зарлагдаһан Бүхэсоюзна зүблөөн Улаан-Үдэдэ болобо. Сибириин, Алас Дурнын, Яхадай эд хэрэглэгшэдэй кооперацинуудай хүтэлбэрилэгшэд, эрдэмтэд, агнууриин болон ой тайга соо ургадаг баялигые суглуулжа абаха талаар мэргэжэлтэд зүблөөндэ хабаадаа.

Зүблөөн дээрэ тайгада ургадаг жэмэс, һархяаг, һамар, эм домдо ородог сэсэг ногоо ехээр суглуулжа абаха, агнуури зүбөөр эмхидхэхэ талаар коопзверопромхозуудай зорилгонууд тухай асуудал зүбшэн хэлсэгдэбэ. Энэ асуудалаар элидхэлнүүдые эмдэ ородог сэсэг ногоо суглуулан худалдаха Центросоюзай главна управлениин начальник **А. Д. Агафонов**, ангай арһа бэлэдхэхэ ба худалдаха талаар Центросоюзай главна управлениин начальник **В. А. Полецкий** гэгшэд элидхэл хэбэ.

Элидхэлнүүдэй һүүлээр болоһон үгэ хэлэлгэдэ агнуури болон ангай ажахын талаар Бүхэсоюзна эрдэм шэнжэлэлгын (ВНИИОЗ) лабораторинуудые даагшад **Е. В. Стахровский**, **А. А. Скрябина**, Владимирска облпотребсоюзай правлениин түрүүлэгшын орлогшо **Ю. Ф. Пичуев**, ВНИИОЗ-ой ахамад механик-конструктор **В. Ф. Кувалдин**, тус институдай Зүүн-Сибириин таһагай хүдэлмэрилэгшэ **Л. Г. Ситников**, ВНИИОЗ-ой Алас Дурнын отделениин хүдэлмэрилэгшэд **Г. Ф. Горохов**, **Т. А. Стушина**, ВНИИОЗ-ой хүдэлмэрилэгшэ **Л. А. Митрофанова** гэгшэд үгэ хэлээ.

МАНУУЛ—ЗЭРЛИГ МИИСГЭЙ

Мануул гээд нэрлэгдэдэг зэрлиг миисгэй хадаа зэрлиг арьяатан амитадай бүлэдэ ородог юм. Иимэ миисгэй манай республикын урда зүгэй аймагуудта үзэгдэдэг байна. Гэрэй миисгэйтэй жэшэжэ харахада, мануул нилээд томо аад, үдхэн нооһотой амитан болоно. Тэрэнь мануулые үбэлэй янгинама хүйтэнһөө, хабарай хагсуу һалхинһаа зохидоор хамгаална гээшэ.

Нооһониинь шаралгы-хүхэбтэр үнгэтэй. Һүүлдэнь хара ноонотой 6—7 түхэреэхэн сахаригшуу юумэн байдаг. Толгойнь нооһон нилээд ута, бэеынхиһээн илгардаг юм. Мануул ой модо руу ородоггүй, гол түлэб губилиг газарта байрладаг амитан гээшэ. Үбэлдөө хабсагайн хабшуул агы нүхэн соо байрладаг заншалтай.

Мануул гол түлэб һүниндөө «агнууридаа» гаража, хоолоо бэдэрдэг юм. Эхэнхидээ хулгана, зумбараа баража эдидэг, заримдаа жэжэ шубуугаар хооллодог байна. Апрель-май һарануудта түрэдэг гэжэ элирүүлэгдэнхэй.

Энэ арьяатанай зан абари үшөө һайнаар шэнжэлэгдээгүй юм.

А. БАНЗАРАКСАЕВ,
географиин багша.
Хяагтын аймаг.

Спорт

ҺУР ХАРБАЛГААР «Спартак» бүлгэмэй Россин соведэй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн һаяхан Орджоникидзе хотодо дүүрэбэ. Мүрысөөнэй дүнгүүдээр Шэтын областиин спартагайхид командаараа илажа, Россин Федерациин чемпионууд болоо. «Спартак» ДСО-гой Буряадай областной соведэй һур харбагшадай суглуулагдамал команда хоёрдохи һуури эзэлээ.

Манай спортсменүүдые бэлдэдэг СССР-эй спортын мастер Виталий Игумнов, Улаан-Үдэ хотын «Звездочка» магазинай наймаашан спортын мастерта кандидат Екатерина Семенова гэгшэд хубиин түрүү һуури эзэлжэ, «Спартагай» Россин соведэй чемпионуудай хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэбэ.

БАРИЛДААН. «Урожай» бүлгэмэй спортсменүүдэй дунда дүрэ буляалдалгын барилдаагаар бүхэсоюзна мүрысөөн Ашхабад хотодо болоно байна.

Манай бэрхэ барилдаашад: Буряадай хүдөө ажахын институдай агрономическа факультедэй 2-дохи курсын студент Владимир Гулгенов, энэ факультедэй 3-дахи курсда һурадаг Владимир Цэдашиев, «Урожай» бүлгэмэй областной соведэй инструктор Илья Гармаев гэгшэд мүрысөөндэ хабаадана.

ХҮНГЭН АТЛЕТИКЭ. «Спартак» бүлгэмэй спортсменүүдэй дунда хүнгэн атлетикээр Ураалай, Сибириин ба Алас-Дурна зүгэй зонын мүрысөөндэ хабаадахаяа 12 хүнһөө бүридэһэн областной соведэй хүнгэн атледүүдэй суглуулагдамал команда Омск хото ошобо.

СССР-эй спортын мастернууд Владимир Цыренов, Федор Капустин, спортын мастерта кандидадууд Георгий Шишмарев, Андрей Чебунин болон бусад командын бүридэлдэ ороно.

ФУТБОЛ. «Арһан бүмбэгэ» гэжэ шанда хүртэхын түлөө ухибүүдэй командануудай дунда футболоор республикын түрүү һуури эзэлгын мүрысөөн Буряадай АССР-эй 25 жэлэй ойн нэрэмжэтэ стадион дээрэ эхилбэ. 11 командын эдир футболистнууд, тэрэ тоодо Улаан-Үдэ хотын командануудһаа гадна, Кабанскын, Улаан-Үдын, Хэжэнгын аймагуудай түлөөлэгшэд энэ ехэ нааданда хабаадана.

Түрүүшын наадануудта Кабанскын аймагай эдир хүбүүд эрхим һайн бэлэдхэлтэй байжа, хоёр уулзалгада илаба.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

ХҮНГЭН АТЛЕТИКЭ. Спортын энэ зүйлөөр СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөнэй түгэсхэлэй шатада москвичка Лидия Алфеева 668 сантиметр утые харайжа, алтан медаляар шагнагдаба. Хэды илалта туйлаашье һаа, тэрэ амжаһан дүнгөөрөө сэдьхэлээ ханаагүй. Үшөө ехэ үрэ дүн харуулха аргатай байгааб гэжэ мэдэрбэ. Монреальда илалта туйлахын тула 690 сантиметрһээ бага бэшэ дүн туйлагдаха зэргэтэй гэжэ Алфеева хөөрэнэ.

* * *

Польшын спортсменка Ирена Шевиньска 400 метрэ урилдаагаар дэлхэйн рекордоо һөөргэнь бусааба. Януш Кусочинскиин нэрэмжэтэ шанда хүртэхын түлөө Быгдош хотодо болоһон мүрысөөндэ хабаадахадаа, энэ зайе 49,75 секунда соо гаталаа.

* * *

Норвегиин 22-той багша Грета Вайтц-Андерсен оронойнгоо ниислэл хотын «Бишлет» гэжэ стадион дээрэ болоһон мүрысөөндэ 3.000 метртэ гурилдахадаа, дэлхэйн шэнэ рекорд тогтоогоо — 8.45,4 минута.

* * *

Американ хүнгэн атледүүдэй дунда Олимпийскэ наадануудай урда тээхи шэлэн абалгын мүрысөөн Юджин хотодо болобо. Ядро түлхилгээр дэлхэйн рекордсмен Теренс Олбриттон, урга тулан харайлгаар дэлхэйн рекорд тогтооһон Дэн Рипли, 100 болон 200 метрэй зайнуудта урилдалгаар дэлхэйн рекордсмен Стив Уильямс гэгшэд энэ мүрысөөндэ шангай һууринуудые эзэлжэ шадангүй, Монреальда болохо Олимпиадада хабаадаха эрхэ оло богүй.

ШАТАРААР дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө түгэсхэлэй нааданда хабаадаха эрхэ олохын тула Филиппинын ниислэл Манила хотодо үнгэргэгдэжэ байһан зоно хоорондын мүрысөөнэй долоодохи гурта В. Спасский Филиппинын Э. Торретой наадахадаа тэнсэбэ. Л. Полугаевский В. Гортдо (ЧССР) шүүгдээ. Бразилец Э. Мекинг Сингапурай түлөөлэгшэ Тан-Лиан-Анние илаба. Табан час соо болоһон шанга тэмсэлэй һүүлээр З. Рибли (Венгри) — В. Цешковский, С. Мариотти (Итали) — Ю. Балашов гэгшэдэй уулзалганууд хойшолуулагдаһан байна.

ФУТБОЛ. Оронной түрүү һуури эзэлэлгын мүрысөөнэй ээлжээтэ наадануудай июниин 22-то болобо. Наадануудай дүнгүүд иимэ: «Арарат» — «Динамо» (Тбилиси) — 1:1, «Динамо» (Москва) — «Шахтёр» — 4:1, «Карпаты» — «Заря» — 3:0, «Зенит» — «Динамо» (Минск) — 3:1, «Черноморец» — «Динамо» (Киев) — 1:1.

(ТАСС).

«СПОРТЛОТОГОЙ», «СПОРТЛОТО-2-ой» ТИРАЖ

«Спортлотогой», «Спортлото-2-ой» июниин 23-да Москвада үнгэргэгдэһэн 25 дахи тиражай дүнгүүд иимэ:

«Спортлото»: 1 (авиаспорт), 2 (автоспорт), 13 (уһанай-санын спорт), 26 (мотобол), 30 (далбагата спорт), 46 (хоккей);

«Спортлото-2»: 1 (авиаспорт), 4 альпинизм), 8 (бокс), 20 (байдарка ба каноэгээр һэлюурдэлгэ), 44 (фигурна халтиралга), 45 (футбол).

(ТАСС).

ФРГ. Ален хотодохи шиинын заводто выставкэдэ табигдахаар айхабтар томо шиинэ бүтээн гаргагдаа. Гэрэнэй диаметрынь 3,62 метр, үргэнниинь 1,40 метр юм. Уурхайнуудта хүдэлдэг, ехэ ашаанай самосвалиуудай иимэ шиинэнүүд түмэр тусхай сеткээр орёогдохо юм. Сеткын шэгнүүр — 10 тонно.

ЮПИ—ТАСС-ай фото.

Телефон телеграф радио ХИЛЫН саанаһаа

ПРАГА

ЧССР-эй ФЕДЕРАЛЬНА СУГЛААНАЙ ЗАСЕДАНИ

ТАСС

ЧССР-эй Федеральна суглаанай хоёр палатын хамтын заседани июниин 22-то Прагада нээгдэжэ, Чехословакиин арадай ажахые 1976—1980 онуудта хүгжөөхэ табан жэлэй түсэб тухай хуулиин проектые зүбшэн хэлсэжэ эхилбэ. КПЧ-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь, ЧССР-эй президент Г. Гусак, ЧССР-эй правительствын Түрүүлэгшэ Л. Штроугал, Чехословакиин Коммунис парти болон правительствын бусад хүтэлбэрилэгшэд заседанида хабаадана.

ЧССР-эй правительствын Түрүүлэгшын орлогшо, Госпланай түрүүлэгшэ В. Гула шэнэ табан жэлэй түсэб тухай хуулиин проект тухай элидхэл хэбэ. Түсэбтэ зургаадахи табан жэлэй даабариие дүүргэхэ гээшэ парти болон бүхы арадай политико-экономическа гол зорилго болоно гэжэ тэрэ тэмдэглээ. 1976—1980 онуудтахи ЧССР-эй социально-экономическа саашанхи хүгжэлтын программа хадаа Коммунис парти ба арадай саг үргэлжэ гүнзэгырэн бэхижэжэ байһан бата нэгэдэлдэ, социалис хани нэгэдэлтэ оронуудтай, нэн түрүүн Советскэ Союзтай тогтоогдоһон үргэн ехэ харилсаанда үндэһэлэн түшэглэнэ гээд В. Гула мэдүүлбэ.

БЕЙРУТ

Хархис хүсэнүүдэй һүйдхэлтэ ябуулганууд

ТАСС

Июниин 22-ой һүни, 23-най үдэр Ливанай ниислэл хотын зүүн-урда хубидэ нэгэ талаһаа национально-патриотическа хүсэнүүдэй ба Эсэргүүсэлтын Палестинын хүдэлөөнэй отрядуудай болон нүгөө талаһаа хархис партинуудай зэбсэгтэ бүлэглэлнүүдэй хоорондо шанга тулалдаан болоһон байна. Палестинын зугадагшадай Джиср Аль-Баша, Телль-Заатар ба Набаа гэжэ лагерьнуудые хархис хүсэнүүд зэрлиг муухайгаар буудаһан байгаа. Энээнһээ уламжалан гансал Телль-Заатарта 150 гаран хүн алуулаа, шарха туулагдаа.

Бейрудһээ зүүгээр хадата районуудта хархис партинуудай отрядуудай ба национально-патриотическа хүсэнүүдэй хоорондо хёмороон болоһоор.

Ливанай президент И. Саркис орон доторхи сэрэгэй ябуулгануудые зогсоохо талаар оролдолго гаргана. Гэбэшье бүхы хүсэлэл ородолгонь амжалта туйлаагүй.

Бейрудэй аэропорт шадар бэхижүүлгэ хээд байһан Сириин сэрэгүүдэй түрүүшын подразделенинүүд Ливанһаа июниин 22-то Дамаскда бусажа ерэбэ.

КАИР. (ТАСС). Палестиные сүлөөлхэ эмхиин эрилтээр зарлагдаһан Араб оронуудай лигиин Соведэй сесси июниин 23-да эндэ хүдэлмэреэ дүүргээ.

ЛУАНДА

ЮАР: ТЭМСЭЛ ҮРГЭЛЖЭЛҺӨӨР

ТАСС

Соуэто ба ЮАР-ай бусад һууриин тосхонуудта африкан зоной жагсаалда хабаадагшадые Урда Африкын расистнууд хашажа харшалжа, 140 хүниие алаһан, 1128 хүниие шархатуулһан байна. Энэмнай үзэлэй муухай, зэрлиг дошхон, һүреэтэ ябадал гээшэ.

Иоганнесбургһаа абтаһан мэдээсэлнүүдэй ёһоор, ЮАР-ай юстициин, полициин ба шорон түрмэнүүдэй министр Крюгер парламент дээрэ үгэ хэлэхэдээ, хүн зоной тэмсэлэй хүдэлөөнэй бусад районуудаар дэлгэрэн тарахые зогсоохын тула африкан зондо зүрюу хэрзэгы шанга хэмжээнүүдые абахабди гэжэ занаһан байгаа.

Гэбэшье эрхэ сүлөөгэйнгөө түлөө, үндэһэ яһанай илгаа гаргалгада эсэргүүгээр африкан зон тэмсэлээ үргэлжэлүүлһээр. Претори шадархи хоёр тосхондо — Маболан ба Атериджвилдэ жагсаалда хабаадагшадые полици үлдэн намнаһан байгаа. Преторидохи хүн зоной улам эдэбхитэй тэмсэл ябуулдаг нютагуудые полициин хүдэлмэрилэгшэд наринаар хинана.

Урда Африкын Республикын зонхилхы засаг захиргаан африкан зоной эгээлэй юрын эрхэнүүдые хазагайруулна гэжэ хэлэбэл мэдэрхэ баатай болоһон байна.

БОНН

РАСИЗМТАЙ ҮГЭСӨӨН

ТАСС

США-гай гүрэнэй секретарь Г. Киссинджерэй, ЮАР-ай премьер Форстерой хоорондо хоёр үдэрэй уулзалга июниин 23-да Графенауда эхилбэ. Африка тушаа США-гай бэелүүлдэг политикые, нэн түрүүн Преториин хархис захиргааниие дэмжэхэ түсэбые эдэнэр зүбшэн хэлсэхэ байна гээд мэдээсэгдэнэ.

Энэ уулзалга Бавариин үндэр ууладахи ой соо болохо байһаниинь олоной анхарал татана. Энэншье дэмы бэшэ. Африкын олон мянган хүнэй шуһа адхаруулһан Форстерой Баруун Германида ерэһыень ФРГ-гэй олониитэ дураа гутан угтаһан байгаа. Урда Африкын арад зоной алууршанай эрээн ушарые буруушаажа, ФРГ-гэй демократическа олониитэ жагсаал хэхэ аабза гэжэ засагаархид айһан байха юм.

ВАШИНГТОН. (ТАСС). США-гай гүрэнэй секретариин расис захиргаанай удамаршатай уулзалга американ хэблэлэй, олониитын дурыень гутаана. Соуэтэдэ шуһата муухай шэнэ гэмтэ ябуулга расистнуудай хээшье һаань, ондоо оронуудта хүнэй эрхэнүүдые «сахин хамгаалха» тухай хөөрэлдэхэ дуратай США-гай хүтэлбэрилхы тушаалтадай биһда гууша байһыень Вашингтоной хүтэлбэрилэгшэдэй Преториин зонхилхы захиргаантай хэһэн холбоо барисаа ниинь элирхэйлэн гэршэлнэ гээд эндэ тэмдэглэгдэнэ.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «Хонишодой шухала зорилго»—түрүү бэшэг. «Социалис мүрысөөнэй ябаса»—суглуулбари. «Барилгашадай ниитын эрилтэдэ ажал хэрэгээрээ харюусахабди» —Р. Макальскаяган статья. ТАСС-ай материалнууд.

Хоёрдохи хуудаһанда. «Арадай хиналтын хуудаһан»—тематическа.

Гурбадахи хуудаһанда. «Хүдэлмэришэнэй клуб»—статья. «Мэргэжэлэй шатануд»—Е. Комаровагай статья. «Элүүр энхын албанда»—суглуулбари. Хилын саана.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. «Агитбригадын дайшалхы үгэ»—статья. «Зүрхэндөө хадаглан ябанабди» — аха дүү Монгол оронһоо ерэһэн бэшэг. «Эрхим һайн хангалгын түлөө» — фото-мэдээсэлнүүд. «Тоннельщигүүдэй һургуули»—Г. Столяровой корреспонденци.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Орбита». 12.00 — Шэнэ һонин. 12.10—«Үхибүүдтэ—фильм». «Тайна горного озера». 13.15 — «Хүхюун нотохонууд» (үнгэтэ). 13.30 —Москва хотын «Алмаз» гэжэ соёлой байшангай гитаристнуудай ансамблиин концерт. 13.50—«Москва ба москвагайхид» (үнгэтэ). 14.20 — «Артлото» — эстрадын программа (үнгэтэ). 15.20—«Красное и чёрное» (3-дахи сери). 19.45—«Серенада» гэжэ инструментальна ансамблиин концерт.

«Улаан-Үдэ. 20.15—Телевизионно һонин. 20.35 — «Дуунтай уулзалга» (буряадаар).

«Орбита». 21.15—«Артлото». 22.15 — Баримтата фильм. 22.45—Забһарлалга. 22.55—«Красное и чёрное» (3-дахи сери). 24.00 —«Время».

ХОЕРДОХИ ПРОГРАММА

Улаан-Үдэ. 18.05—«Ленин тухай үгэ»—телефильм. 18.35 — «Солдаты Отчизны» (3-дахи сери). 19.35—«Улаан-Үдэ»—хотын программа.

«Орбита» 20.15—Литературна хөөрэлдөөнүүд (үнгэтэ). 21.00—Шэнэ һонин.

Улаан-Үдэ. 21.15—«Аграрно-промышленна харилсаа холбоон: дүй дүршэл ба саашанхи хүгжэлтэ» (буряадаар). 22.35—«На всю оставшуюся жизнь» (4-дэхи сери). 22.40—«В. Катаевай шог ёгтонууд».

УНШАГТЫ, һонирхохол байхат

БАГСААМЖАЛЬҺАНАЙНЬ ЕҺООР ХҮРЭЖЭ ЕРЭБЭ

КИЕВЭЙ АСТРОНОМУУД К. И. Чурюмов, С. И. Герасименко гэгшэдэй 1969 ондо элирүүлһэн һолир «багсаамжалһанайнь ёһоор» — 6,5 жэлэй үнгэрһэн хойно Газарай ошондо хүрэжэ ерэһэн байна. Замбуулинай алас холоһоо айладхан бууһан «айлшаниие» анхаралтайгаар адаглан шэнжэлһэн олон ороной эрдэмтэд яһала ехэ һонин баримта мэдээнүүдые абаа. Энэ һолирто циан, углерод, угарна газ — органическа холисодо ородог бодосууд бии байна гэжэ Армениин ССР-эй Науканиудай академиин Бюраканска обсерваторидо совет астроном С. И. Всехсвятскиин буулгажа абаһан спектрограммануд элирхэйлэн харуулна. Иимэ хэрэ уһан соо бэшэ, харин замбуулинай дайдада бии болоо, огторгойн бишыхан одод — һолир, астероид ба һүүлтэй һолир энээниие тараалан байгаа ха гэһэн багсаамжалгые һүүлэй үедэ дэмжэгшэд угаа ехээр баярлаха байһаниинь дамжаггүй.

Энэ һолирой харгы зам тухай хэлэхэ болоо һаа, тэрэ Юпитертэ тон дүтэһөө замаа эхилһэн байна гэжэ американ астроном М. Марсден тодорхойлһон байна. Удаан саг соо — 2195 он болотор һолирой ниидэлгын замые тодорхой ихэдоо, саашадаа мантан томо планетэ тээшэ тэрэ дүтэлхэ юм гэжэ К. И. Чурюмов багсаамжална.

АГЫ НҮХЭНҮҮД СООХИ МУЗЕЙ

УРДА ПРИМОРИДО Пржевальскиин нэрэмжэтэ агы нүхэн соохиие сэбэрлэхэ үедэ гаран мантан томо монсогор кальцит олдоһон байна. Эһэ 30 миллиметр хүрэтэр диаметртэй иимэ зүйлнүүд урдань хизаарта огто олдоогүй байгаа. Түрүүшээр «хурай» хүүюун олдобо. Хэзээ нэгэтэ агы нүхэн соогуур горхон урдадаг байгаа. Удаань тэрэнэй урасхал хубилшоо. Үһаар урдуулагдан мухарюулагдажа, монсогор болгогдошоһон сэбэосхо эндэ бии. Харин мүнөө Партизанск хото шадархи Алас-Дурна зүгэй аяншалгын агы нүхэн соохи түрүүшын музейдэ табигдаха байна.

Энэ комплекс хоёр агы нүхэнһөө бүридэндэ. Эндэ гэзэл оруулагданхай, эртэ урда сагта ажаһуугшадай, шулуун зэбсэгтэ үеын хүнүүдэй, амитадай скульптурна түхэл дүрсэнүүд табигданхай. Нүүрнүүдтэй хоёр агы нүхэ сэбэрлэхэдээ, музейндэ табигдаһан зүйлнүүдые нилээд үргэдхэхэ арга олдохо юм.

ҺОНИН ОЛДОШО

СССР-эй Науканиудай академиин совет археологическа экспедици Иракай баруун-хойто хубидахи Телль-Афар хотын шадарай Синджарска ... малтахадаа, дэлхэйн ... эгээл эртэ урдын шабар амһарта хэдэг хоер дабхар ... шэн олоо.

Манай эрын урда тээхи ... мянган жэлэй үеын суута ... лафска үнгэтэ шабар амһартанууд олдоһон байна. ... элдэб түхэл дүрсэтэй ... һайханаар һиилэн ... хэдэн амһарта олдобо. Эдэнэй хоёрынь хоморой шухал юм. Хоёр мүрэнэй хоорондо ажаһуудаг арадуудай ... бэлигтэй байһые эдэ бүгэдэ харуулна. Гайхалтай һолик заандал адлирхуу ... мантан томо амһарта эдэнэй нэгэниинь болоно. ... эхэнэр хүнэй түхэл дүрсэ ... гөөр бүтээгдэнхэй.

Эртэ урда сагта Мессопотамида зэд болон хара түүлгаар элдэб юумэ хэдэг байһыень шэнжэлхэдэ, эдэ зүйлнүүд шухала удха шанартай байна. Хоморой шухаг олдолнуудые Дохассуунска үедэ гээд ..., али манай эрын урда тээхи 6 мянган 100 жэлдэ хабаатай. Тэрэ холын үе сагта хүнүүдэй түмэр түдэгэ шэрээдэг байһыень энэ баримта түрүүшынхеэ баталба.

001 НОМЕРТОЙ МОТОПЛАНЕР

ПОЛЬШЫН Лодзь хотодо ажаһуудаг Ярослав Яновскиин зохёон бүтээһэн нэгэ хүнэй һууритай самолёт 001 номертой мотопланер болгогдожо Польшын авиациин бүридэлдэ абтаһан байна. Техническа талаараа яһала һайн байна гэһэн тусхай диплом ... конструктор абаа. Энэ мотопланёр «Пряслице» гэжэ нэрлэгдээ.

(ТАСС).

Редакторай орлогшо
П. Н. НИМАЕВ.

Манай адрес, телефонууд.

Индекс: 670000, г. Улан-Удэ, ул. Ленина, ... Телефоны: редактора — 2-54-54, приемная—2-54-..., зам. редактора — ..., зам. редактора — ..., отв. секретаря — 2-50-5..., секретариат — 2-66-76, отделы: партийной жизни — 2-60-91, сельского хозяйства 2-64-36, 2-63-86, пропаганды и агитации — 2-56-32, промышленности и строительства — 2-61-35, советского строительства и быта — ..., культуры и школ — 2-60-21, писем и селькоров—2-67-81, информации — 2-34-05, общественная приёмная — 2-56-62, машинное бюро— 2-57-63, корректорская — 2-35-95, фотолаборатория — 2-33-61.

Типография управлении по делам издательств полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР Н-00651. Заказ № 015918.